STRIPSCHRIFT

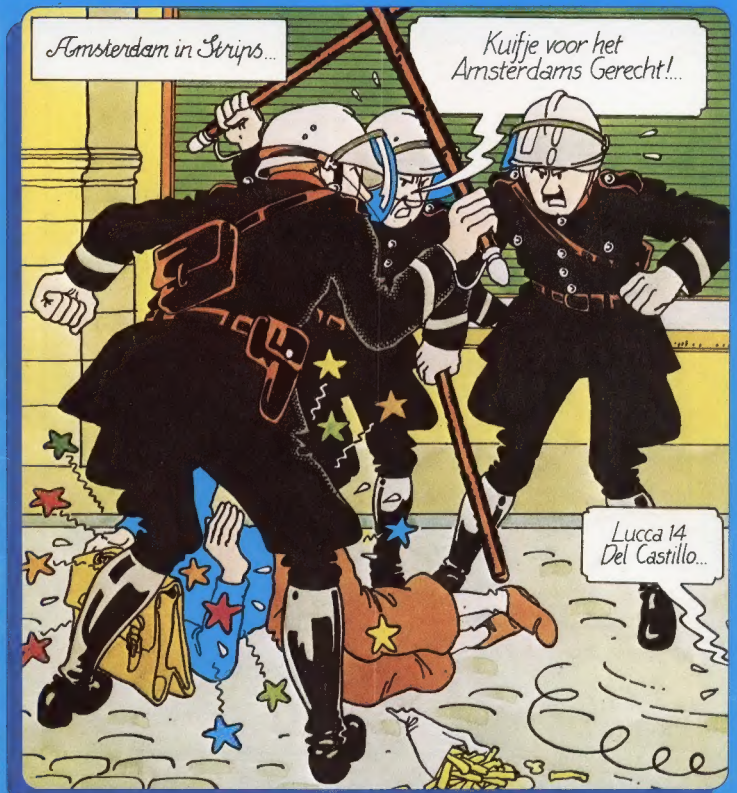

Verschijnt maandelijks/ nummer 43/met boekenspecial/ f 4,95

Vergis je niet

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar tegen de oorspronkelijke prijs

Vul de antwoordkaart in het hart van het blad in.

18 (f 2,25): Vijftig jaar Bruintje Beer met een herdruk van **Bruintje Beer verdwaald**, Walt Disney Studios (tekenfilm)....

19 (f 2,25): Kaboutersstrips met herdruk van het **Paulus de Boskabouter**-verhaal nr. P.14, Johnn Bakker...

38 **1/2** (f 1,50): Het pikante **Lucky Luke**-verhaal **Luke se défoule** (1966) op posterformaat & gemengd nieuws.

47/48 (f 3,25): Veyo met herdruk van **De Groene Draak (Johan en Pir rewiet)** uit: **Sprint; De Blauwbloezen** van Salverius, Gilles; herdruk **De valstrik van de Rode Kreek** (Tintner, 1956); tekenfilm en pornostrip...

55/56 (f 3,75): Special over Peter de Smet met een herdruk van de oer-**Generaal** en van zijn **Fulco en de Miesmannetjes** (uit 't **Kapoentje**): Druillet met adembenemende herdruk (1969); stripteksnaars aller landen verenigt u...

57/58 (f 3,75): Erg veel over Marten Toonder met name zijn jeugdwerk **(Thijs IJs): Buck Danny** en dus ook Victor Hubinon; Daan Jippes, Richard Corben met een gruwelijke herdruk...

65 plus (f 2,25): Interview Tibet met herdruk **Rik Ringers leidt de dans** (1955); **Chick Bill**; Tina, Jay Linch door **Evgr**; Geradts; **De Wonderen van Mu** (11/33-11/44)...

66 (f 2,25): Interview Franquin met uitgebreide bibliografie én herdruk-ken **Gust Flater, The Spirit** van Will Eisner, Dick Matena (over de **Macaroni's**; de **Wonderen van Mu** (11/45-11/49).

67 (f 2,25): **Nader tot Kuifje** 3 over interessante drukvariànten; interview Carry Brugman; speciaal Robert de **Bollie en Billie** en **De Sliert** en een bibliografie; **De Wonderen van Mu** (11/50-11/70)...

68/69 (f 3,75): De Marten Toonder-story deel 1 en het begin van de herdruk van **Tom Poes en de Schoonschijners** (1610-1635); alles over **Akim** en **Tarzan**-pulpuitgaven; **De Wonderen van Mu** (11-72-11-82).

70 (f 2,25): De Marten Toonder-story deel 2 (**Panda, Toonder-studio's**); Jan van Haasteren; **De Wonderen van Mu** (11-83-einde); **Tom Poes en de Schoonschijners** (1636-1655)...

74 (f 2,95): 4 blz. **Zuiptor** van Uco Egmond, speciaal voor Stripschrift; Raymond Macherot (**Chlorophyl, Peszeke**); Damien ten Berge over Marten Toonder; **Professor Pi**...

75/76 (f 4,25): Uitvoerige aandacht aan Peter O'Donnell met een herdruk van zijn **Modesty Blaise**; Willy Lohmann's vochtige **Kraaienhove**-persiflage...

77 (f 2,95): Special Gerrit Stapel met de nergens elders gepubliceerde strip **Mijn vriend Andries**; Aart Clerkx teken voor **Stripschrift.**

78 (f 2,95): Speciaal voor Stripschrift 8 blz. Daan Jippes in **Intercity Incident**; interview met 'Forest 'Bud' Sagendorf over **Popeye**; **Modesty Blaise**; algemene beschouwingen over de vloek in het beeldverhaal....

79 (f 2,95): Jules Feiffer; **Moem**; Piet Wijn onder de loep èn voor het voetlicht met een herdruk van **De Moorse Tovenaar; Tintin et moi** (Kuifje dus)...

80 (f 2,95): De **Robbedoes**-verhalen van Fournier; **The Hulk** met een herdruk; **De Tovenaar van Fop**; Vervolg èr slot-herdruk **De Moorse Tovenaar** van Piet Wijn...

81/82 (f 4,25): Special Peyo, **Smurfen** met herdrukken; alles over de Dupuis-tekenaars in een overzichtelijke encyclopedie; Tillieux en een **Felix**-herdruk...

(f 2,95): De stripbioën Sjors en Pep (nu Eppo); Loriot; begin uniek herdruk van de **Dick Bos** reclamestrip **Glashard**; de populariteit van stripfiguren....

86 (f 2,95): De professoren in het Europese beeldverhaal (**Zonneblom, Barabas, Adhemar, Kickbock, Priëwytskofsky, Kalker, Lupardi**); Harry Balm, **Kuifje**-weddstrijd; Patty Klein over stripscenario's; **Dick Bos**...

86 (f 2,95): komplete inhoudsopgave van **Stripschrift** nr. 49/50 t/m 84; Eddy Paape, reformatie over het SDCN...

87 (f 2,95): Alles over **Bert Bus** met een herdruk van zijn Nitokris, kartoenbrikele Ong-Gezien over **Tom Ungerer**, start van herdrukken **Simpelman**, Lucky Luke over over psychologen en een unieke L.L.-persiflage.

88 (f 2,95): **Riddersspecial: Prins Valiant, De Rode Ridder** en de Vlaamse Ridderschap van **Bob de Moor** op hun historische betrouwbaarheid getoetst. Een nummer geknipt voor het (geschiedenis) onderwijs, met Prins Valiant-persiflage van **Wood** en aandacht voor tekenfilm **Tarzoon**, de schande van de jungle.

89 (f 2,95): **Uitgeverij Casterman,** met o.m. interview met **Jacques Martin, Jacques Tardi**, in de voetsporen van Jules Verne, herdruk van unieke **Tardi**-oorlogsstrip, **Kuifje en de Picaro's**, de **Wielden**, gewogen en te licht bevonden, **Craenhals, Kresse.**

90/91 (f 4,60): Zèèr uitvoerige **Disney**-special met Art Babbit, Floyd **Gottfredson, Barks index**, de tekenfilm Fantasia, **Donald Duckweekblad** nader bekeken, Mickey Mouse – Donald Duck – strijden om de macht in een **Bil Elder**-persiflage, en als **extra** een kompleet nimmer in Nederland gepubliceerd MM-verhaal: **MM als oorlogsvrijwilliger.**

92 (f 2,95): **De auto in de strip**, ambivalentie t.o.v. Jean Graton's schepping **Michel Vaillant, Julle Wood**, herdruk MV-strip, Strip en werkelijkheid bij MV, en **Van strijd tot strip,** overpeinzingen bij de Nederlandse politieke partijen, een Kartoemist/striptekenaar **Wim van Wieringen.**

97 (f 2,95): Start van **herdrukken** (vert. Dick Matena) van de legendarische strip **Pogo** met een artikel over schepper Walt Kelly, nog meer over **Paulus de Boskabouter**, aandacht voor Toonder's **Magister Hocus Pas**, miskend en onderkend genie. Jan Gerhard Toonder over **De Stripkunst** van Marten Toonder. **Ongezien** met een opzienbarende kartoen van Yrrah uit VN.

94/95 (f 3,60): Alles over **2000 nummers Robbedoes**-weekblad. De ontwikkeling van het blad, interview met **hoofdredacteur Karel Cavens**, de geboorte van **Robbedoes** in herdruk... **Robbedoes index** t/m nr 2000; verder aandacht voor de dertigste verjaardag van het **weekblad Kuifje**, Pogo.

96 (f 3,25): **Jijé-special interview** en een herdruk van zijn **Pogologie**, Jan Gerhard Toonder en Lo Hartog van Banda en de start van een nieuwe rubriek Frans nieuws **France Oh la la**.

97 (f 3,25): De opkomst en ondergang van de keizerstrip **Trigië**, in een interview met tekenaar **Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes** door Har Brok teruggevonden, interview met **Selby Kelly** verduwen van Pogo-tekenaar Walt en tevens degene die de strip voortzette... herdrukken.

98 (f 3,25): Uniek **documentatienummer: Strips in de dertiger jaren** met Herman Pieter de Boer over **De Tovenwereld van Dee mee**, Mr. van Veen over **De relatie kinderpret-stripverhaal**... De werkelijke geschiedenis van Tripje, Gerrit Theodoor **Rotman**, George van Raemdonck, **Bulletje en Boonestaak** Honderdduizenden **Soete sukkerbollen** van **W. G. van de Hulst en Zn., Thijs IJs**, Toonder's eerste beer... Barend Servet over zijn wedervaardigheden met **Gijsje Goochem**, GGherdrukken.

99 (f 4,95): SUPERDIK' **Amerikanen nummer** met o.m. een exclusief interview met **Wallace Wood**, stripmaker **Martin Lodewijk over Milton Caniff**, unieke herdrukken **Male Call** (Caniff) en **The Curse** van **Wood en als extra Woodpersiflage** op **Caniff-strip** Terry & The Pirates, **Trigië**, politiek gewogen, een navrante beschouwing, **Pogo** herdrukken, **Kuifje** in Rotterdam en een verslag van het **congres in Angoulême**.

101 (f 3,95): **Een scenaristen special**, interviews met **Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Pierre Dionnet**, aandacht voor **Blueberry**, een **Pogo-persiflage** door **Walter Wood/Harvey Kurtzman** met kanttekeningen van Evert Geradts en het begin van de herdruk van het 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: **De eerloze krijg.**

102/103 (f 3,95): Extra dik (96 pag.) met aandacht voor de geschiedenis van Kuifje Weekblad, **interviews** o.a. met de schepper van Blake en Mortimer **E. P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair**, een tekenaar van de nieuwe generatie, de Lombard-uitgeven uitgepeuld, een artikel met Henk J. Meier over **Rik Ringers** en het vervolg van de Eric de Noorman herdruk: **De eerloze krijg.**

104 (f 3,95) Sublieme omslag van **Joost Swarte** en een gesprek met hem door **Herman Pieter de Boer**, een reaktie op het **Trigië**artikel uit nummer 99, een verslag van de Kartoenale, deel 2 in de serie over de opkomst en ondergang van de **Hollandse Stripschool**, een Pogo-herdruk en het vervolg van **De eerloze krijg.**

105 (f 3,95): Aandacht voor 'Duckman' **Carl Barks** d.m.v. een artjkel en een **herdruk** van een van zijn eerste **Donald Duck**-verhalen, een lezing van **Daan Jippes** over het maken van strips, aandacht voor tien jaar **Het Stripschap, Tante Leny** plus de herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman.**

106 (f 4,95): Hugo Prattnummer, interviews, beschouwingen en een herdruk van **Luck Star O'Hara**, de VNU-story III, de jaarlijkse Stripdoorsnede, herdrukken van **Pogo, Eric de Noorman,** boekbesprekingen...

107/108 (f 4,95): Alles over **Kapitein Rob** en zijn schepper **Pieter Kuhn**, de volledige **Kapitein Robmusical** van Evert Werkman, herdrukken **Eric de Noorman,** en Smurfen...

109/110 (f 4,95): **Eppo**-special met beschouwingen en interviews over en met Henk Kuijpers **(Franka)**, Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, de VNU-story IV, kritiek op de voorgoden tegen strips, een kartoenbijdrage van Ton Hoogendoorn, de boekenspecial met o.a. **Kuifje in Zwitserland,** herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman...**

111 (f 4,25): Stripproduktienummer over het ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena), scenario's, lettering, inkten, inkleuring, randverdising en syndication. Nogmaals **Kapitein Rob**, herdrukken van **Pogo** en Eric de Noorman...

112/113/114 (f 5,95): Driedubbelnummer over detectivestrips met Eisner en zijn **Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer** (Pétillon), Loro, **Jess Long**, detectiefilms, 3 forse herdrukken plus **Eric de Noorman**, boekbesprekingen...

115 (f 4,25): Een tipje van de sluier opgelicht over Strips en politiek en verder Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb en de **Eric de Noorman**-herdrukken...

116 (f 4,95): Centrumthema en strips, interviews met Ben van Voorn en Piet van Elk en beschouwingen over Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts **Bassie**, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en de **Eric de Noorman**-herdrukken...

117/118 (f 6,50): Interview Blanc-Dumont met herdruk, Jijé-polemiek, inhoudsopgave **Stripschrift** nrs. **85**/117/118, de redaktionele **Top 20** van 1978, een boekenspecial, herdruk **Pogo** en de afsluiting van de **Eric de Noorman**herdruk...

119 (f 4,95): **Lucky Luke**, interviews met Morris en Goscinny, 2 unieke herdrukken, **De Blauwe Ridders** en de **Daltons**, 50 jaar **Kuifje**, Marketing van Stripschriften op de Neederlandse markt...

120 (f 4,95): Science Fiction met Leloup, **Arman en Iva**, Dick Matena en Enki Bilal met herdruk...

121 (f 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De Striphandel. De Stripkatalogus.

122/123 (f 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De Blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.

124 (f 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, stichter v.d. Caniff-school.

125 (f 4,95'): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.

126/127 (f 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animator man.

128 (f 4,95): Guido Crepax en Valentina

129/130 (f 6,50): Al Capp (1909-1979), de tekenaar van Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi

131 (f 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson

132 (f 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown

133 (f 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquête

134 (f 4,95): Beeldverhaal in de oorlog, Het beast is dood, Striphelden trekken oorlog

135/136 (f 6,50): Willy Vandersteen-artikelen, Klassieke strips uit Spirou, Bellezy, Jordaan

137 (f 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.

138 (f 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, Familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant

139/140 (f 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse strips

141 (f 4,95): Daan Jippes naar Disney Studios, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob + Romeo Brown

142 (f 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig

STRIPSCHRIFT

nr. 143, januari 1981

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam
Uitgever: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, Zeist, tel. 030-791496 (b.g.g. 03404-52292), telex 70042.
Advertenties: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, Zeist, tel. 03404-52292, tst. 24.

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Jac Drewes, Rob van Eijck.

Vaste medewerkers: Martijn Daalder, Hans Frederiks, Wim van Helden, Henk J. Meier, Jean-Pierre Mercier, Rob Møhlmann, Nico Noordermeer, Guus Ong, Ernst Pommerel, Jan Smet, Albert Tol.

Omslagtekening: Martin Lodewijk.

Lay-out: Ad Vredenduin.

Stripschrift is verkrijgbaar:
- via een lidmaatschap/abonnement à ƒ 53,—. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.

- via een abonnement (jan. t/m dec.) à ƒ 42,50
- via een CJP-abonnement à ƒ 38,—
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à ƒ 4.95. Dubbele nummers ƒ 6,40. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven.

Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar.

Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang. te verschijnen nummers.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSN NR. 0165-845

Druk: Vonk Zeist.

Redaktioneel

Achter de door Martin Lodewijk getekende voorplaat van dit nummer brengen we op de volgende pagina's een uitvoerig verslag van het proces dat door Hergé aangespannen werd tegen Pim Oets, de Nederlandse uitgever van de Kuifjepersiflage 'Kuifje in Zwitserland'. Het proces werd zeer verrassend verloren door Hergé, nadat deze eerder met meer sukses het Franse origineel bestreed. De gevolgen laten zich voorlopig slechts raden. Lodewijks voorplaat, slaat uiteraard op Kuifje, maar hij doet ook denken aan recente Amsterdamse straattaferelen; minder woelige beelden uit Amsterdam kunt u aantreffen in een uitvoerige 'Amsterdam-zoeker' in de reeks strip en werkelijkheid. In dit nummer voorts een verslag van het stripgebeuren Lucca 14, een interview met de striptekenaar Del Castillo daar aanwezig en een zeer uitgebreide boekenspecial.

Har Brok

In dit nummer:

Kuifje voor de rechter
Parodie en plagiaat in beeldverhalen pagina 4

Amsterdam in strips
een beeldverhaal pagina 9

Lucca 14 pagina 14

Arturo Del Castillo
'Cowboystrips teken ik al bijna 25 jaar' pagina 15

Boekenspecial pagina 19

Romeo Brown
Het vermiste testament pagina 28

Nieuws pagina 31

Postriptum pagina 34

Ruiladvertenties pagina 34

De Stripschappagina pagina 35

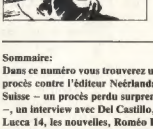

Sommaire:
Dans ce numéro vous trouverez un rapport sur le procès contre l'éditeur Neérlandais de Tintin en Suisse – un procès perdu surprenant par Hergé! –, un interview avec Del Castillo, un rapport sur Lucca 14, les nouvelles, Roméo Brown, les critiques des B.D. actuelles, etcétera.

Summary:
In this issue you'll find an article on the case versus the Dutch editor of Tintin in Switzerland – a case on persiflage surpringly lost by Hergé –, an interview with Del Castillo, a book reviewspecial, news, impressions of Lucca 14, the Mazure reprint and other items, worth to learn Dutch.

Door Jac Drewes (m.m.v. Har Brok)

Kuifje voor de rechter
Parodie en plagiaat in beeldverhalen

Op 3 december 1980 vond voor de Amsterdamse Arrondissementsrechtbank een rechtszaak plaats, die zowel voor stripliefhebbers, als voor geïnteresseerden op het gebied van het auteursrecht zeer belangwekkend was. De rechter moest zich buigen over de aanklacht van het Openbaar Ministerie tegen Pim Oets vanwege mogelijke overtreding van de Auteurswet. Pim Oets was in december 1978 verantwoordelijk uitgever van het inmiddels al beruchte tweede zesde en tevens laatste nummer van het tijdschrift *Caramba*. Daarin was een volledige herdruk opgenomen van het niet-hergéaanse Kuifjeverhaal *Kuifje in Zwitserland*. Lange tijd heeft het er naar uitgezien, dat deze zaak geseponeerd zou worden, maar aandrang van de kant van Hergé heeft de Officier van Justitie Mr. J. Craemer uiteindelijk toch doen besluiten de zaak doorgang te laten vinden.

Kuifje in Zwitserland in België

Eind 1976 verscheen in Brussel een wit Kuifjeboek in de franse taal, waarin naast enkele korte stripjes het 47 pagina's tellende *Tintin en Suisse* was opgenomen. De naam van de uitgever stond, in tegenstelling tot wat gebruikelijk is bij dergelijke uitgaven, in het boek vermeld: *Charles Callico*. In een voorwoord motiveert Callico de uitgave als volgt:

'Hij was steeds vriendelijk, hij dronk en rookte niet (dat hoort immers niet), hij vergat zich nooit te scheren (maar kon hij wel een baard laten staan?), hij had nooit geld nodig, had nooit iets met vrouwen (Taboe) en had geen vader en moeder (waarom weet niemand). Hoewel dit boek niet volmaakt is, vult het toch enkele lacunes op, die kleven aan de verstarring van de hoofdfiguur. Bovendien heeft het de verdienste, dat het in volledige vrijheid gemaakt is. Kuifje-haters, Kuifje-fanaten en Kuifje-liefhebbers, dit boek wordt aan u opgedragen.' Het laat zich raden, dat Kuifje in Zwitserland dan ook beleveniseen van Kuifje toont, die de meeste mensen niet in hem zouden (willen) vermoeden.

Door Hergé, Studio Hergé en uitgeverij Casterman werd bijna onmiddellijk, nadat zij lucht van deze uitgave hadden gekregen op een proces aangedrongen. Zij wilden een uitspraak van de rechter verkrijgen, dat *Kuifje in Zwitserland* als plagiaat – bedriegelijke namaak – beschouwd moest worden. Dat zou betekenen, dat de auteursrechten zouden zijn geschonden, en dat er morele en financiële schade was geleden. Voor-

Tintin pour les Dames, Wolinski, Hara-Kiri, 1962

al de eventuele morele schade werd door Hergé als een belangrijk punt gezien, maar dit werd door Callico en zijn verdediger tijdens de rechtszaak met kracht bestreden. Callico wilde met zijn werk, zo verklaarde hij in interviews in die tijd, Kuifje een menselijker gezicht geven. Dat wordt in Kuifje in Zwitserland vooral gedaan, door een omkering van alle edelmoedige trekken, die Hergé aan zijn stripfiguur heeft meegegeven. Daardoor is een nogal bonte aaneenschakeling ontstaan van scabreuze en maatschappelijk onaangepaste gebeurtenissen.

Het financiële motief voor de uitgave werd in het Brusselse proces niet aangevochten door de verdediging. Dat kon ook moeilijk, omdat de verkoopprijs van het album op 1000 BF (= *f* 70,—) lag. In Nederland werd in die tijd voor het boek grif *f* 100,— betaald. Wel werd door de verdediging bestreden, dat het album plagiaat zou zijn. Voor plagiaat moet verwarring met de oorspronkelijke auteur mogelijk zijn. De vermelding in het boek: 'Reservée aux adultes' (alleen voor volwassenen), zou iedere verwarring met een erkend alle leeftijden-auteur als Hergé onmogelijk maken. Hergé en de zijnen wilden echter behalve het plagiaat ook de aantasting van de goede naam juridisch bevestigd zien. De officier van justitie wees erop dat zij 'mogelijk geen klacht zouden hebben ingediend, mocht het werk van Callico wat geestiger zijn geweest'. (*De Standaard* 16/17-4-1977). Op 30 juni 1977 oordeelde de rechtbank Callico schuldig aan *bedriegelijke namaak* (plagiaat). Door Kuifje in Zwitserland waren de auteursrechten van de oorspronkelijke maker aangetast. Callico werd veroordeeld tot 40.000 BF boete *met uitstel* (= voorwaardelijk) en tot het betalen van een symbolische schadevergoeding van telkens 1 BF aan Hergé, Studio Hergé en uitgeverij Casterman. Iets om in te lijsten, zoals het geluksdubbeltje van Dagobert Duck! Verder werd inbeslagname van alle exemplaren van het boek gelast. Dat dat maar ten dele gelukt is, is in stripkringen genoegzaam bekend.

Proces suite et Fin

Omdat Callico van mening bleef, dat *Kuifje in Zwitserland* geen plagiaat, maar een parodie vormde, ging hij in hoger beroep. Het Hof van Beroep echter achtte in juni 1978 de uitspraak van de rechtbank juist en vond zelfs de morele schade door Hergé geleden zo groot, dat de symbolische schadevergoeding werd omgezet in een echte van 50.0000 BF. Niet bewezen werd geacht, dat Callico uit louter winstbejag zou hebben gehandeld.

Gedurende beide rechtszaken werd er steeds van uit gegaan, dat Callico niet alleen de uitgever, maar ook de tekenaar van *Kuifje in Zwitserland* is geweest. Callico zelf heeft dat ook niet bestreden. Inmiddels is bekend geworden, dat Callico wel de initiatiefnemer van het verhaal is geweest, maar dat het getekend is door Filip Denis (Efdé), tegenwoordig bekend als medewerker aan het blad *Soldes*.

Plagiaat in beeldverhalen

Plagiaat komt in stripverhalen vrij veel voor. In Stripschrift en

vele andere stripvakbladen is daar regelmatig op gewezen. Een greep. In Stripschrift (SS) 61: Maroto-plagiaat van Frazetta; in SS 83: Studio Vandersteen-plagiaat van Kresse; in SS 122/123: Vandersteen-plagiaat van Foster; in SS 124 -plagiaat van Foster; in SS 133: Biddeloo-plagiaat van Frazetta. Het gaat hierbij steeds om het – gedeeltelijk – namaken van tekeningen of de compositie van tekeningen. Ook de tekenen verhaaltechniek kunnen geplagieerd worden b.v. in SS 112/113/114: Loro-plagiaat van Eisner en Steranko-plagiaat van Eisner. Vooral deze laatste vorm van plagiaat kan onbewust tot stand komen. Men heeft een bepaalde vondst ooit gezien, maar vergeet op den duur dat hij niet uit eigen koker komt. Veel tekenaars maken voor hun stripverhalen gebruik van beeldmateriaal als foto's, zoals elders in dit nummer te zien valt. Ook stripverhalen van anderen worden regelmatig ter hand genomen om als inspiratiebron te dienen. Van plagiaat zal in deze gevallen nauwelijks gesproken kunnen worden. Voor plagiaat kunnen striptekenaars de volgende redenen hebben:

- het halen van de dead-line maakt snel werken noodzakelijk. Dit zal vooral het geval zijn bij een korte produktietijd zoals bij series (dead-line-plagiaat);
- het goedkoop produceren van relatief goede stripverhalen (commercieel-plagiaat);
- het striptechnisch hoger aangeslagen willen worden van de stripmaker, dan met de werkelijkheid overeenkomt. De grote verleiding! Zoals uit bovenstaande opsomming blijkt, zijn het niet de minsten onder de striptekenaars, die nageaapt worden, maar merkwaardigerwijs ook niet de slechtsten die plagiëren (kwaliteitsplagiaat);
- het in diskrediet willen brengen van de oorspronkelijke tekenaar (roddel-plagiaat).

Behalve op de teken- en vertelelementen kan het plagiaat ook betrekking hebben op een stripfiguur. Een min of meer natuurgetrouwe nabootsing van een stripfiguur komt niet veel voor, omdat dit al snel tot juridische konsekwenties zal leiden. Meest recente voorbeeld op dit terrein is de Marvelstripfiguur *Howard the Duck*, zo op het eerste gezicht duidelijk familie van Donald. Door Disney is over deze figuur tegen Marvel een proces aangespannen, waar

Howard the Duck met en zonder broek

uit kwam dat Howard the Duck niet als plagiaat, maar als parodie gezien moest worden. Howard mocht echter niet met Donald verward worden, reden waarom Howard in zijn verdere avonturen een broek aan moest! Na al die jaren schijnt Disney de werkelijke aantrekkingskracht van Donald Duck begrepen te hebben! Het brandweerverhaal ontmaskerd: 'Unca Donald, your pants'. De binnenkort te verschijnen Nederlandse uitgaven van Howard the Duck zullen dan ook beperkt blijven tot de broekverhalen.

Het nabootsen van tekenstijlen is in de stripwereld zo verbreid, dat Rob van Eijck in *Wordt Vervolgd* terecht opmerkt, dat als dat als plagiaat beschouwd wordt, '... half België schuldig is aan plagiaat. De meeste Belgische tekenaars zijn immers begonnen in een stijl, die duidelijk aan Hergé of aan Franquin is ontleend en velen zijn hiervan niet losgekomen. Het is beter een dergelijk verschijnsel een 'School' te noemen, met een 'Grote Meester' die anderen de weg wijst.' (blz. 27) Hij konkludeert dan ook: 'Het is dus beter het begrip plagiaat niet uit te breiden tot het overnemen van andermans stijl.'

In de praktijk zal er bijna altijd sprake zijn van een kombinatie van de hier genoemde elementen van stripplagiaat (tekeningen, kompositie, teken- en verhaaltechniek, stripfiguren en tekenstijl, en ook van een kombinatie van de motieven om te plagiëren. Dit alles maakt de beoordeling of er van plagiaat sprake is bijzonder moeilijk.

Il ne pensait qu'a jouer de bons tours.
Son papa le punissait tous les jours,
Mais cela ne servait jamais à rien,
Tintin recommençait le lendemain.

Tintin-Lutin van Benjamin Rabier

Parodie in strips

Een recent Nederlands voorbeeld van stripfiguurnabootsing is te vinden in het album *Ouwe Troep* van René Windig en Eddy de Jong (Gezellig & Leuk), waarin Dick Bos, Donald Duck en Oom Wim ten tonele verschijnen. Het parodiërend element is bij deze strips zo duidelijk, dat niemand aan plagiaat zal denken. Onder een parodie moet volgens de dikke Van Dale verstaan worden: 'Boertige nabootsing van een letterkundig werk, waarbij vorm en toon min of meer behouden blijven, maar de stof zo wordt ingekleed dat het effect lachwekkend is.'

Parodie en beeldverhaal zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Stripparodieën worden ook om uiteenlopende redenen gemaakt. Algemeen bekende stripfiguren zijn vaak maatschappelijk zo levensecht, dat ze gebruikt kunnen worden voor b.v. pornografische en politieke doeleinden. Het afbeelden van sexuele en erotische belevenissen van bekende stripfiguren was in de dertiger jaren in Amerika ontzettend populair. De zogenaamde *Eight-pagers* gingen als zoete broodjes onder

de toonbank. Of bij het maken ervan ook striptekeningen werden geplagieerd, is bij mijn weten nooit uitgezocht. De sexparodie in stripvorm heeft recent ook in Nederland weer zijn intrede gedaan via het werk van *Paul Schuurmans*.

Ook voor politiek gebruik zijn stripfiguren uitermate geschikt. Elke strip drukt hoe dan ook een bepaalde maatschappijopvatting uit. Soms komt dat heel herkenbaar naar voren, zoals in *Kuifje in de Sovjetunie*.

Een diepgaande analyse van Donald Duck brengt politieke en maatschappelijke elementen aan de oppervlakte, zoals door Ariel Dorfman en Armand Mattelart in hun boek 'How to read Donald Duck' is aangetoond. De keuze van stripfiguren ten behoeve van politieke en aktiegroepspamfletten is vaak niet bewust, maar getuigt wel van gevoel voor de kracht van het medium. De belangrijkste reden, waarom strip en parodie zo sterk aan elkaar verbonden zijn is, dat strips bijna altijd op zich een nabootsing in min of meer parodistische vorm van de werkelijkheid zijn. Het gaat vaak om een opzettelijke 'vertekening', met de bedoeling om de werkelijkheid in een ander daglicht te stellen, om gewenste veranderingen of interpretaties van de werkelijkheid meer voor het voetlicht te brengen. Elke strip, ook de realistische, probeert het leven van alledag te vervormen, verfraaien, veranderen, onschadelijk te maken of te niet te doen. Dat is ook de grote aantrekkingskracht ervan. Maar strips zijn inmiddels zelf, zeker voor hen die er veel mee omgaan, zo'n reëel onderdeel van hun leven geworden, dat ze om een nieuwe nabootsing, een nieuwe parodie vragen. Liefst in stripvorm natuurlijk!

Een aantal striptekenaars heeft dat natuurlijk best onderkend. Morris heeft Lucky Luke geparodieerd (zie SS 38½), voordat anderen dat deden (zie b.v. SS 87). Vic Hubinon heeft met zijn Buck Danny de draak gestoken (zie SS 57/58 en CISO 17), ver voordat al genoemde Filip Denis dat deed in *Soldes*. Wallace Wood tekende *My Word* als persiflage op zijn eigen strip *My World* (SS 99). Met name Harvey Kurtzman heeft als eerste onderkend dat de stripparodie het summum van de stripkultuur kan vormen. Van het nabootsen van de gruwelijke werkelijkheid van de oorlog in series als *Two-Fisted Tales* en *Frontline Combat* naar het parodiëren van strips en andere populaire media in bladen als *Mad*, was voor hem een vanzelfsprekende stap. Daarvan is een ongekende verdieping van het stripmedium uitgegaan, die nu pas in Europa in volle hevigheid lijkt door te dringen. Soortgelijke vernieuwingsverschijnselen hebben zich in andere kunstvormen al veel eerder voorgedaan. Terecht merkte een journalist naar aanleiding van de affaire Callico op, dat 'de Franse dadaïst Marcel Duchamp, die zo'n zestig jaar geleden als eerste de Mona Lisa van een snor voorzag, nu behoort tot de officiële kunstgeschiedenis.'

Stripparodie vormt als 'boertige nabootsing' van de nabootsing van de werkelijkheid, die strips zijn, een essentieel element van de vernieuwing en de onafwendbare groeistuipen, die het stripmedium momenteel doormaakt.

Bij het parodiëren van strips kan ten aanzien van alle genoemde elementen plagiaat gepleegd worden. Het gaat erom of deze nabootsing 'boertig' genoeg is om de lachlust op te wekken. En helaas is het gevoel voor humor niet bij iedereen even ontwikkeld. Maar ook een vage glim- of grimlach zou de benaming parodie voor een namaakstrip al wettigen.

De avonturen van Druifje: De schoen van Zondebloem, Quinczy, 1979

Plagiaat en parodie bij Kuifje

Als meest erkende stripfiguur ontkomt Kuifje natuurlijk niet aan plagiaat en parodie. Kuifje zelf is bij uitstek een nabootsing van de werkelijkheid. Rudolf Geel zegt daarover in *Schijnheiden en nepschurken*: 'In het al-

Kuifje in Zwitserland

bladzijde 3, strook 1, plaatje 1

bladzijde 3, strook 3, plaatje 3

bladzijde 4, strook 3, plaatje 1

bladzijde 4, strook 3, plaatje 2

bladzijde 4, strook 3, plaatje 3

Kuifje album

Amerika, bladzijde 40, strook 4, plaatje 2

Scepter Ottokar, bladzijde 44, strook 4, plaatje 3

Kristallen Bollen, bladzijde 51, strook 3, plaatje 1

Ik zei : zelfs als hij niet dood is, hoe zal ze hem dan kunnen terug vinden, maar... meer de Sherpa's en de ervaren berggidsen er niet in geslaagd zijn hem te vinden ?

K in Tibet, bladzijde 6, strook 3, plaatje 2

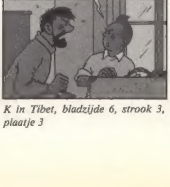
Kapitein, ik ben er van overtuigd dat Iehaing nog leeft. Het klinkt misschien gek, maar het is nu eenmaal zo ! En omdat ik geloof dat hij nog leeft, ga ik hem dadelijk zoeken !

K in Tibet, bladzijde 6, strook 3, plaatje 3

gemeen passen wij de wereld, zoals die zich aan ons voordoet, aan onze referentiekaders aan. Het is nu een overduidelijke zaak dat in bepaalde soorten lectuur (waaronder ik strips als *Kuifje* in dit geval reken) de wereld al is voorbewerkt, zodanig dat hij in het door de stripmaker gedachte referentiekader van de potentiële leeskijkers past. (…) … deze held heeft uitsluitend met zijn Amerikaanse supercollega's gemeen, dat hij een broek draagt waar niets onder zit. Dat laatste gebrek wordt momenteel in hoog tempo door de nieuwste strips vanuit de underground verholpen.' (blzz. 85 en 86).

In een zinsnede, die ook in het Amsterdamse Kuifjeproces door de verdediging werd geciteerd, formuleerde Har Brok het in *Furore 10* aldus: 'Wie aan de weg timmert loopt vroeg of laat het risico zichzelf in karikatuur of gepersifleerd tegen te komen. Politici kunnen daarvan meepraten, terwijl tekenaars van politieke spotprenten er zelfs van kunnen leven. Er zijn kabaretiers die er voor een groot deel hun populariteit aan te danken hebben en soms zelfs, maar dat terzijde, lukt het op de voorgrond tredende figuren om zelf een karikatuur van een politicus te zijn, zoals de heer Van Agt. Persiflage is onverbrekelijk verbonden aan bekendheid en andersom, want zonder bekendheid is de persiflage niet terug te vertalen. Ook de wereldberoemde verslaggever Kuifje is niet ontkomen aan deze vorm van erkenning.' Hij geeft vervolgens een opsomming van een aantal gevallen van plagiaat en parodie bij Kuifje. Een duidelijk geval van commercieel plagiaat is terug te vinden in de Turkse uitgave *Tenten* waarin naast Kuifjefiguren ook Lambiek optreedt. Parodieën op Kuifje zijn er legio (zie b.v. SS 72). Recente voorbeelden zijn nog te vinden in *Fluide Glacial 21, Quinczy, Mefi!* en *Marginalia*. Het realiteitsgehalte van de figuur Kuifje kwam haast voelbaar tot uiting in de tentoonstelling *Kuifje in Rotterdam*, en dat zal ook wel het geval zijn bij het binnenkort te verschijnen boek *Kuifje in Nederland*.

Leuk is te weten dat Hergé zelf ook ten dele de figuur Tintin (Kuifje) heeft afgekeken van Tintin-Lutin, de hoofdfiguur van twee berijmde kinderboeken van *Benjamin Rabier* en *Fred Isly*, zoals hij zelf ook min of meer toegeeft (Numa Sadoul, *Tintin et Moi*, 1975, p. 81). Hij zegt qua stijl en tekentechniek veel geleerd te hebben van *Alain Saint-Ogan* en *Geo Mac Manus* (neuzen!)

Kuifje in Zwitserland in Nederland

Toen de dure Belgische aanvoer naar Nederland van *Kuifje in Zwitserland* dreigde te stokken, werden delen van het verhaal in korte tijd in verschillende Nederlandse tijdschriften gepubliceerd. Zo verschenen:

blz. 0- 4 in Stripschrift 109/110
blz. 12-17 in Vrije Balloen 14
blz. 18-21 in Caramba 6 (eerste)
blz. 22-24 in Furore 10
blz. 25-31 in Stripgids 17/18
blz. 32-34 in Furore 10 en
blz. 42-47 in Comixer 8.

Op enkele pagina's na dus een bijna volledige herdruk. In een tweede nummer 6 van Caramba verscheen dus een volledige herdruk. Nagenoeg tegelijkertijd kwam er een luxe Nederlandse uitgave op de markt, maar deze had gezien de Caramba-uitgave van *f* 1,95 weinig commerciële mogelijkheden. De Carambauitgave vond gretig aftrek, zowel bij Kuifjeliefhebbers, als bij anderen die door de aantrekkingskracht van de parodie

Kuifje in Zwitserland

bladzijde 5, strook 1, plaatje 1

bladzijde 10, strook 3, plaatje 2

bladzijde 11, strook 1, plaatje 2

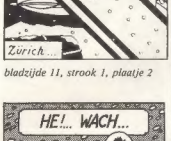

bladzijde 11, strook 4, plaatje 2

bladzijde 18, strook 1, plaatje 3

Kuifje album

Amerika, bladzijde 62, strook 3, middenstuk v.d. strook

Zaak Zonnebloem, bladzijde 16, strook 4, plaatje 1

Zaak Zonnebloem, bladzijde 17, strook 2, plaatje 2

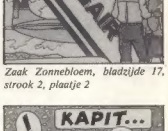

K in Tibet, bladzijde 31, strook 4, plaatje 2

K in Afrika, bladzijde 27, strook 4, plaatje 3

L'enfer de la drogue, Daniël Goossens in Fluide Glacial 21

werden aangesproken. Kuifje staat voor een bepaalde maatschappijopvatting en een parodie daarop spreekt mensen aan die aan die opvatting iets willen veranderen, of die eens hartelijk willen lachen om hun eigen keurigheid.

Kuifje in Zwitserland

bladzijde 12, strook 1, plaatje 3

bladzijde 4, strook 4, plaatje 4

bladzijde 46, vignet

bladzijde 29, strook 4, plaatje 2

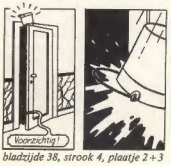

bladzijde 38, strook 4, plaatje 2+3

Kuifje voor de rechter

De zaak voor de Amsterdamse rechter begon wat aarzelend. Zowel bij de Officier van Justitie als bij de raadsman namens Hergé, de heer Krul, leek een zekere gêne te bestaan, om zich met zoiets als stripverhalen

Kuifje album

K in Afrika, bladzijde 9, strook 2, plaatje 2

Kristallen Bollen, bladzijde 56, strook 3, plaatje 2

Geheimzinnige Ster, bladzijde 23, strook 4, plaatje 2

Blauwe Lotus, bladzijde 20, strook 1, plaatje 1

Cokes in Voorraad, bladzijde 4, strook 3, plaatje 2+3

LA PATRIE, 1944

voor de rechtbank bezig te moeten houden. Ook de rechter had er wat moeite mee om in de zaak te komen: 'Ik ben geen groot Kuifjeslezer', zei ze op een gegeven moment. De raadsman van Hergé betoogde dat Kuifje in Zwitserland wel degelijk als plagiaat beschouwd moet worden. Als bewijs daarvoor was door Hergé c.s. een groot aantal vergelijkingen van tekeningen uit Kuifjealbums en Kuifje in Zwitserland bij de processtukken gevoegd. Verwarring met de oorspronkelijke maker zou in de toekomst mogelijk zijn: 'Men weet nooit of mensen niet later gaan denken, dat Hergé op zijn oude dag een andere richting op is gegaan.' Hij vorderde een schadevergoeding van *f* 1500,— voor geleden immateriële schade vanwege aantasting van de goede naam van de maker van Kuifje en van de stripfiguur zelf. Tevens vroeg hij een bijdrage in de kosten van juridische bijstand van *f* 500,—. Deze laatste vordering werd door de Officier van Justitie niet overgenomen, omdat het hier geen civiele procedure betrof. Wel was deze het ermee eens, dat Kuifje als werk moet worden beschouwd in de zin van de auteurswet, en dat Kuifje in Zwitserland, als opzettelijke wijziging in dit werk, het werk aantast en de eer en naam van de maker en van zijn werk nadeel toebrengt. (Art. 34 Auteurswet 1912) Vanwege immateriële schade eist hij een vergoeding van *f* 1,— en een voorwaardelijke boete van *f* 1000,— met een proeftijd van 2 jaar.

De verdediger van Pim Oets, Mr. H. J. M. Boukema, had zich in tegenstelling tot de andere betrokkenen zeer grondig in de zaak verdiept. Hij betoogde, dat er op juridische gronden in het geval van Kuifje in Zwitserland geen sprake is van plagiaat, maar van een parodie, dat er van de kant van de heer Oets geen sprake van onoirbare financiële bedoelingen was geweest en dat in deze kwestie de Auteurswet dus niet was overtreden. Zijn pleitaantekeningen zullen binnenkort als artikel verschijnen in het *Tijdschrift voor Auteursrecht*. Hij vroeg dan ook vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging.

Op 17 december 1980 oordeelde de rechter dat Kuifje in Zwitserland *niet* als plagiaat beschouwd moest worden, dat het herkenbaar is dat het werk niet van Hergé afkomstig is, dat er dus geen inbreuk van de Auteurswet heeft plaastgevonden en dat de morele rechten van Hergé niet geschonden zijn. Pim Oets werd vrijgesproken.

Het is de vraag wat deze uitspraak nu voor de toekomst betekent. Zijn Kuifje en andere stripheldenen nu vogelvrij geworden? In stripkringen reageerde men nogal verbijsterd op de uitspraak. Men vreest een hausse van stripnabootsingen. Uit bijgaande illustraties is duidelijk dat Denis voor Kuifje in Zwitserland nogal wat tekeningen rechtstreeks heeft overgetekend uit Kuifjealbums. De rechter achtte echter dit overtekenen binnen het geheel van de parodie aanvaardbaar, en of dit bij ander namaakwerk ook zo beoordeeld zal worden is natuurlijk de vraag. Kuifje zal wel niet voor het laatst voor de rechter gestaan hebben! ■

Door Har Brok

(foto's: Hans van den Boom / Har Brok)

Amsterdam in strips, een beeldverhaal

In een niet onaanzienlijk aantal strips zijn op de werkelijkheid geënte beelden uit Amsterdam te vinden. Al eerder publiceerde *Stripschrift* daarvan voorbeelden uit De avonturen van Kapitein Rob in nr. 107/108 (1978), maar daarmee was de lijst nog lang niet volledig. Ook onderstaande verzameling is nog verre van kompleet, zoals bleek bij de aan ditzelfde onderwerp gewijde tentoonstelling, die op 14 augustus vorig jaar in stripantikwariaat Lambiek geopend werd. Uitgangspunt voor onze selektie is dat de in beeld gebrachte lokaties ook daadwerkelijk opgespoord konden worden, waardoor een vergelijking tussen strip en werkelijkheid mogelijk is. Die vergelijking levert interessante gegevens over tekenstijl en -techniek, beeldhiërarchie en over de nogal ruim opgevatte genre-aanduiding 'realistische strip'. Anderzijds geeft deze selektie ook informatie over het Amsterdamse stadsbeeld dat voortdurend en door spekulatie in versneld tempo verandert. Het is daarom vaak moeilijk de juiste lokaties terug te vinden of dezelfde kamerahoek te krijgen.

Naast onderstaande selektie beschik ik nog over een groot aantal voorbeelden, die ofwel té voor de hand liggend waren voor selektie ofwel nog gelokaliseerd moeten worden, terwijl uiteindelijk ook plaatsruimte de selektie beïnvloedde. Het is intussen mijn bedoeling *Amsterdam in strips* verder uit te breiden en elders kompleet te publiceren. Uw suggesties daarvoor zijn van harte welkom en nu reeds ben ik dank verschuldigd aan Rob van Eijck.

Afb. 1: De terugkeer van Steve Warson blz. 32 (Jean Graton, 1965).

Afb. 2: De Hogesluisbrug over de Amstel. De huizen links op de hoek van de Sarphatistraat zijn inmiddels vervangen door de Korean Exchange Bank. De hardstenen railing middenin is vervangen door een hekwerk.

Afb. 3: De Falangisten van de Zwarte Orde blz. 67 (Enki Bilal, 1979).

Afb. 4: Amstel, hoek Nieuwe Prinsengracht. Merk op dat Bilals tekening een spiegelbeeld is van de werkelijke situatie.

Afb. 5: De terugkeer van Steve Warson blz. 15 (Jean Graton, 1965).

Afb. 6: De loods Argentinië, hoek Piet Heinkade-Oostelijke Handelskade. Door de westelijke uitbreiding van het havengebied zijn de kranen op de achtergrond verdwenen.

Afb. 7: De terugkeer van Steve Warson blz. 17 (Jean Graton, 1965).

Afb. 8: Het Havengebouw gezien vanaf de Westerdokskade. De bebouwing rechts voor is inmiddels vervangen door parkeerruimte.

Afb. 9: Rik Ringers: Oog in oog met de Slang blz. 15 (Tibet, 1967).

Afb. 10: Het 'Kolkje' aan de Oudezijdskolk gezien vanaf de Zeedijk.

Afb. 11: De terugkeer van Steve Warson blz. 33 (Jean Graton, 1965).

Afb. 12: Het zeemanshuis Stella Maris, hoek Geldersekade-De Ruijterkade. De door Graton getekende voetbrug is inmiddels onbereikbaar geworden, omdat de trappen weggehaald zijn. De donkere strook links boven is de oude voetbrug, de gasbuis (?) die vandaaruit naar beneden loopt bevond zich oorspronkelijk tegen de onderzijde van de trap.

Afb. 13: De Partners: Spionage! blz. 4 (Carry Brugman, 1978).

Afb. 14: Tuschinskitheater in de Reguliersbreestraat.

Afb. 15: Kiekeboe in Carré blz. 32 (Merho, 1978).

Afb. 16: De winkel van Loe Lap in de Reguliersbreestraat.

DIE OPNAMEN OVER REKLAME-FILMS WAS ONNOZEL! JOUW GRATTEUR KOSTEN ONS NOG EENS DE NEK!
BEN JE GEK! ZO'N GRAT JE ZOEKT PAAR TOCH NING ACHTER, LATEN WE HIER WAT GAAN DRINKEN!

Afb. 17: De Partners: Spionage! blz. 4 (Carry Brugman, 1979).

Afb. 18: Hoek Reguliersbreestraat-Korte Reguliersdwarsstraat. De Wimpy is na een brand opnieuw opgetrokken, waarbij het Pakistaanse restaurant erboven verdween.

Afb. 19: Kiekeboe· De schat van Mata Hari blz. 39 (Merho, 1979).

Afb. 20. Het Spui tussen Kalverstraat en Rokin. Merk op dat alle opschriften van Sexshop Christine Le Duc door Merho weggelaten zijn.

Afb. 21: Kiekeboe: De schat van Mata Hari, blz. 40 (Merho, 1979).

Afb. 22: Rederij Kooy, hoek Rokin-Lange Brugsteeg.

Afb. 23: Agent 327: Dossier Nachtwacht blz. 27 (Martin Lodewijk, 1979).

Afb. 24: Stripantiekwinkel Lambiek, Kerkstraat 104. Ook deze foto is alweer historie, omdat Lambiek onlangs verhuisde naar Kerkstraat 78.

Afb. 25: Rik Ringers: Oog in oog met de Slang blz 9 (Tibet, 1967)

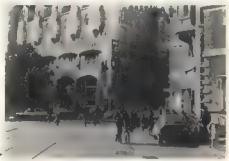

Afb 26: Américain aan het Leidseplein.

Afb. 27: Kiekeboe in Carré blz. 5 (Merho, 1978).

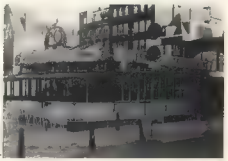

Afb. 28: De poffertjeskraam Stuy-Beekvelt & Zn., in 1978 gesitueerd op het Weteringcircuit, door ons gefotografeerd op het Rembrandtplein en inmiddels alweer verplaatst naar de Nieuwendijk.

Afb. 29: Agent 327· Dossier Nachtwacht blz. 16 (Martin Lodewijk, 1979).

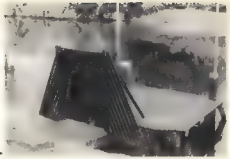

Afb. 30: Aanlegsteigertje aan de Singelgracht voor het Rijksmuseum.

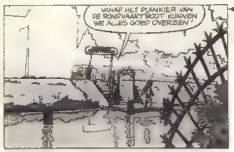

Afb. 31: Agent 327: Dossier Nachtwacht blz. 16 (Martin Lodewijk, 1979).

Afb. 32: Hetzelfde aanlegsteigertje nu gezien vanuit de hoek Weteringschans-Spiegelgracht.

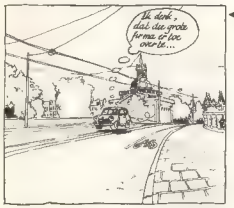

Afb. 33: Adje: Zo zout heeft u het nog nooit... (Paul Schindeler, 1978, De Vrije Balloen 16).

Afb. 34: Muiderpoort vanuit de Plantagemiddenlaan met op de achtergrond het Tropenmuseum.

Afb. 35: Adje: Zo zout heeft u het nog nooit .. Paul Schindeler, 1978; De Vrije Balloen 16).

Afb. 36: Alexanderkade 12 en 13.

Afb. 37: Martine: De ware image ontpopt zich (Paul Schindeler, 1978; De Vrije Balloen 15).

Afb. 38: Onze Lieve Vrouwe Gasthuis aan de Eerste Oosterparkstraat.

EEN HEEL EIND DAARVANDAAN HOUDT EEN GEHEIMZINNING PERSONAGE HET HUIS VAN GERRIT BOL IN HET OOG
Het zou me niet verwonderen dat Gerrit Bol vanavond naar Carré gaat

Afb. 39: Kiekeboe in Carré blz. 11 (Merho, 1978).

Afb 40: Singel-hoek Lijnbaanssteeg.

Afb. 41: De Dam door Harry Buckinx (Wie zeurt krijgt een beurt (1978) blz. 8).

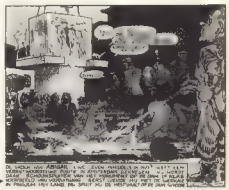

Afb. 42: De Dam door Theo van den Boogaard (Abe, hot story van een voetballerina (1973) blz. 6).

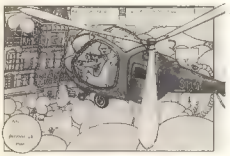

Afb. 43: Het Centraal Station door Paul Hulshof (Arthur en de lettervreter (1973) blz. 30).

Afb. 44: Het Centraal Station door Joost Roelofsz (Tjeempie (1976) blz. 30).

Ex-verzamelaar biedt aan:

grote Tom-Poesverzameling

vrijwel complete Donald Duckverzameling ('52 '80)

complete Pep/Eppoverzameling ('66-'80)

grote Rebellenclub/Sjorsverzameling (vanaf '51)

veel stripboeken w.o. Sjors & Sjimmie, Pinkie Pienter e.d.

Telefoon 01877-1171 ma-za

Door Hans van den Boom

LUCCA 14

Heeft Nederland sinds 1980 voor het eerst een meerdaags stripevenement, in het buitenland kent men ze al veel langer. De eerste Italiaanse 'Salone Internazionale dei Comics' werd al in 1965 georganiseerd. Deze beurs, in de wandeling 'Lucca' genoemd, is nog steeds springlevend, zij het dat men er een tweejaarlijks evenement van gemaakt heeft.

Qua gevarieerdheid is Lucca te vergelijken met de striptweedaagse. Het tekenfilmgedeelte is in Lucca echter veel belangrijker. Bijna continu zijn in drie bioscopen tekenfilms te zien (zowel amusements-, voorlichtings- als reclamefilms). Daarnaast houden uitgevers, stripkenners en artiesten lezingen in het stadstheater, met onderwerpen als *Uitgeverspolitiek in de jaren '80* of *Stripgebruik in de wetenschap*.
Tentoonstellingen over diverse onderwerpen (De Argentijnse strip, werk van jonge Italiaanse striptekenaars) completeren het geheel.
Net als bij het stripcongres in Angoulême staat het stadje Lucca een kleine week lang helemaal in het teken van de strip, alleen al door het feit dat de deelnemers voortdurend van het ene naar het andere pand, dan wel van of naar de diverse restaurants en hotels onderweg zijn. Dat geeft een dergelijk evenement aan de ene kant veel charme, aan de andere kant is het wel nogal onpraktisch.

Het affiche van Lucca 14 getekend door David Pascal

Sergio Aragones bekijkt Nederlandse strips, terwijl Les Lilley tiekstschrijver voor o a de Deense Donald Duck) toekijkt

© foto Ervin Rustemagić

Een van de sterke punten van Lucca is altijd geweest dat er zoveel buitenlandse deelnemers aan meededen en ondanks boze tongen die beweerden dat dat in 1980 nogal tegen zou vallen waren ook dit jaar veel nationaliteiten vertegenwoordigd. In het bijzonder viel de aanwezigheid op van een dertigtal Argentijnse tekenaars (Mordillo, Quino, Munos, Roume, Trigo, de gebroeders Breccia, Del Castillo e.a.), diverse Amerikanen (John Prentice, Sergio Aragones e.a.), Engelsen (ondermeer Dave Gibbons, Arthur Ransom), Spanjaarden (Palacios, De la Fuente), de gebruikelijke Fransen, Italianen en Belgen.

Zoals ook in 1976 al te merken was dreigt het tekenfilmgebeuren het stripcongres te gaan overvleugelen. Dat is overigens niet zo vreemd in een land als Italië, waar in iedere stad wel een tiental particuliere TV-zenders te ontvangen zijn, die de Italiaanse jeugd de hele dag door letterlijk bedelven onder de Amerikaanse en Japanse tekenfilms.

Yellow Kid

Het is in Lucca gebruikelijk een aantal prijzen uit te reiken aan tekenaars, schrijvers en dergelijke. Deze prijzen (Yellow Kid genaamd naar de eerste Amerikaanse strip) gingen dit jaar naar Didier Comès, Moebius, Victor de la Fuente, de Italianen Panebarco, Micheluzzi, de uitgeverij Editiemme en het blad Epic.
Ook dit jaar waren er weer geen tekenaars uit onze regionen bij; de taal blijft nog steeds een grote handicap. Maar wie weet, in 1982...?

Het Giglioiheater waar de meeste evenementen plaatsvinden

Door Hans van den Boom

Arturo Del Castillo: 'Cowboystrips teken ik al bijna 25 jaar'

Vanaf nu elke week in grandioze stijl, voor fijnproevers en stripgenieters: Ringo.
Zo werd in Sjors nummer 27 van 1970 een nieuw stripverhaal aangekondigd van *Del Castillo*, een voor ons land onbekende naam. Dat kwam bij Sjors in die tijd regelmatig voor. Het blad bevatte voor het grootste deel uit het buitenland aangekochte stripverhalen. *Dupuis* was, samen met *Fleetway* uit Engeland, de belangrijkste leverancier, maar ook van anderen werden strips aangekocht.

Arturo Del Castillo

Waar Ringo vandaan kwam was destijds niet helemaal duidelijk, omdat van copyrightvermelding geen sprake was. Wat wel vrij snel duidelijk werd, was dat Sjors niet overdreven had; de strip was bijzonder goed getekend, met veel gevoel voor detail (waarvan door de matige druk op sommige pagina's helaas veel wegviel) en een originele stijl, die wat aan oude gravures deed denken en daardoor soms wat ouderwets overkwam. Goed nieuws is dan ook dat deze strip nu, zo'n tien jaar later, alsnog in albumvorm zal gaan uitkomen. Het eerste album verschijnt zelfs al deze maand. Stripschrift sprak met Del Castillo over Ringo en over zijn andere strips.
Del Castillo: 'Het is voor mij een complete verrassing dat het Nederlandse publiek mij kent. Ik heb nooit geweten dat Ringo in Sjors gepubliceerd is!'

Het eerste Ringo-album

Wie is Arturo Del Castillo?
Del Castillo: 'Ik ben in Chili geboren, in 1925. Je zou kunnen zeggen dat tekenen voor mij een roeping was, want zodra ik een potlood vast kon houden zat ik te tekenen. Mijn broer *Jorge* was al net zo. Zijn enthousiasme sloeg op mij over en ik begon te oefenen, te oefenen, om ook zo te leren tekenen als hij. Toen hij naar Buenos Aires in Argentinië verhuisde om met tekenen zijn brood te gaan verdienen, stuurde ik mijn werk naar hem op. Na vier jaar, in 1938, ben ik zelf ook van Santiago de Chili naar Buenos Aires verhuisd. Jorge heeft mij geholpen aan de slag te komen, ondermeer bij het tijdschrift *Aventuras* van uitgeverij Columba, en bij *Intervalo* waar hij zelf ook werkte. Voor Columba heb ik gewerkt tot ongeveer 1956. Ik deed daar van alles; letteren, losse illustraties bij verhalen, biografieën, enzovoorts. Ondertussen bestudeerde ik het werk van mijn collega's, vooral die uit Spanje en Frankrijk, om zo het vak te leren...
Toen het blad *Hora Cero* opgericht werd stelde mijn broer mij voor samen een strip te gaan maken. Ik zou schetsen en daarna zou hij de pagina's inkten. Dat was de cowboystrip *Randall* op tekst van *Hector Oesterheld* die tegelijk hoofdredacteur van Hora Cero en *Frontera* was.
Nadat ik het eerste verhaal in potlood af had, heb ik het aan mijn broer doorgespeeld voor het inkten. Pas toén kreeg hij in de gaten hoe gedetailleerd mijn tekeningen over het algemeen waren en had hij ineens veel minder zin deze werkwijze te gaan volgen! Na overleg met Oesterheld ben ik toen begonnen mijn potloodtekeningen ook zelf in inkt te zetten...
Bij Hora Cero leerde ik ook *Hugo Pratt* kennen, die voor dat blad met Oesterheld *Ernie Pike* tekende. Daar ben ik nóg blij om, want het is een enorm sympathieke vent. Hij gaf mij onder andere op een gegeven moment de tip dat uitgeverij *Fleetway* in Londen realistische tekenaars zocht. Via de Italiaanse agent *Dami* heb ik werk opgestuurd, en dat werd geaccepteerd. Ik kon een stripversie van *De drie musketiers* gaan tekenen. Voor Fleetway heb ik nog talloze andere bekende boeken in stripvorm bewerkt: 'De man met het ijzeren masker' was er bijvoorbeeld een van. Ik heb zo'n twaalf jaar voor hen gewerkt, steeds via Dami die als agent optrad. Naast 'klassieke' werken in stripvorm vroeg Dami mij ook om met cowboyverhalen door te gaan. Dat werd als eerste *Garret* en naderhand *Kendall, Larrigan* en uiteraard *Ringo*. Garret tekende ik op tekst van *Ray Collins,* dat was een pseudoniem van de Argentijn *Eugenio Zappietro*. Na Garret kwam Kendall, wat ik in de vorm van twee plaatjes per pagina tekende. Randall was een 'killer', Kendall en Garret waren veel minder hard. Garret was ook een stukje jonger dan Randall.
Garret verscheen ook in Argentinië, in het blad *Misterix* van uitgeverij *Abril.* Daarnaast kwamen ook nogal wat strips in Italiaanse bladen terecht (o.a. in Corriere dei Piccoli). Kendall wissel-

Ander werk van Del Castillo

de ik af met weer andere cowboystrips, o.a. Larrigan en Los tres mosqueteros en El Oeste. In 1968 ben ik begonnen Ringo te tekenen, een jaar of vijf lang op z'n minst. Ringo beviel mij uitstekend, ik kon er goed mee uit de voeten. Dat gold ook voor *El Cobra*, wat ik tekende voor het Argentijnse blad *Skorpio*, weer op tekst van Zappietro. Jammer genoeg heeft El Cobra maar kort bestaan, zo'n jaar of twee. Daarna is *Loco Sexton* gekomen, op tekst van Oesterheld. Over deze strip ben ik zelf niet zo enthousiast. Het gegeven dat de hoofdpersoon journalist is in een klein stadje in de Far West beperkt de mogelijkheden qua tekenwerk nogal.

Vikingstrip

Op dit moment wordt er geen strip van mij gepubliceerd. Ik ben aan het werk voor uitgeverij Columba, dezelfde uitgeverij waar ik begin vijftiger jaren voor gewerkt heb. Ik bereid twee nieuwe strips voor: de eerste is een cowboystrip onder de titel *Bannister*, de tweede is een vikingstrip met als titel *Troels* (spreek uit: Trowèls). Beide zullen in 1981 gepubliceerd worden in een van de bladen van Columba, welk blad staat nog niet vast. Bannister wordt geschreven door Zappietro ofwel Collins, terwijl de tekst van Troels door *Robin Wood* gemaakt wordt. Het zijn alletwee prima scenaristen, daar ben ik erg tevreden over!'

meer wit in de pagina te brengen, het wat minder vol te maken... Toch is daardoor mijn snelheid niet toegenomen. Ik heb vroeger wel eens veertien

Ringo

Uw werk wordt over het algemeen in zwart-wit afgedrukt?

Del Castillo: 'Dat klopt, ik heb altijd voor zwart-wit getekend, wat betekende dat ik naar believen met schaduwpartijen en dergelijke kan werken. Ik heb altijd moeite gehad met tekenen in die zin dat ik steeds de neiging heb de plaatjes vol te tekenen. Over het algemeen wil ik te veel details in de tekening kwijt, en wat dat betreft moet ik mij dan ook beperkingen opleggen. Ik probeer vooral de laatste jaren iets

pagina's gehaald in één week, maar je moet niet vragen hoe die eruit zagen! Mijn streven is tegenwoordig een gemiddelde van één pagina per dag, maar meestal haal ik dat niet. In een werkweek van vijf dagen kom ik over het algemeen niet verder dan een pagina of vier, maar daaraan heb ik dan wel alle zorg besteed, dat is geen haastwerk.'

Verwart men u vaak met uw broer?

Del Castillo: 'Dat valt wel mee. We hebben het zo geregeld dat mijn broer

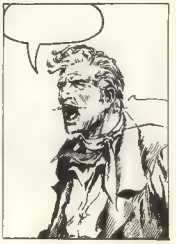

zich Jorge Perez del Castillo noemt, met de nadruk op het eerste deel van de achternaam (Perez dus), terwijl ik het eerste deel juist heb laten vallen en dus met Arturo Del Castillo signeer. Op dié manier gaat het prima!

Kort chronologisch overzicht van de strips van Del Castillo:
- Randall (tekst Oesterheld), circa 1957-1959;
- Klassieke werken in stripvorm, voor Engeland, circa 1959-1961;
- Garret (tekst Ray Collins = Zappietro), circa 1961-1964;
- Kendall, Larrigan e.a. cowboystrips, afwisselend, circa 1964-1968;
- Ringo (tekst Oesterheld), circa 1968-1974;
- El Cobra (tekst Collins), circa 1975-1976;
- Loco Sexton (tekst Oesterheld), circa 1977-1979;
- Bannister (tekst Collins), vanaf 1981;
- Troels (tekst Wood), vanaf 1981.

In Sjors verschenen de volgende verhalen:
- Het goud van Takoma, in Sjors 7027 t/m 7033, 15 blz.;
- De schat van de Daltons, in Sjors 7034 t/m 7040, 15 blz.;
- Cheyennes op oorlogspad, in Sjors 7041 t/m 7047, 15 blz.;
- Het geheim van de verlaten mijn, in Sjors 7048 t/m 7102, 15 blz.;
- Race met de dood, in Sjors 7103 t/m 7109, 15 blz.;
- Het schot in de rug, in Sjors 7110 t/m 7116, 15 blz.;
- De zoon van de zwarte adelaar, in Sjors 7117 t/m 7123, 15 blz.;
- daarnaast verscheen Ringo op de voorplaat van Sjors nr. 7027 en werden stripstickers met o.a. Ringo meegehecht in nr. 7047.

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

STRIP- EN LECTUURSHOP/ SHOPPINGCENTER

Oudegracht 136, hoek Vinkenburgstraat
Utrecht, telefoon 030-334357

De grootste in Utrecht

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

DE ZAAK ZONNEBLOEM

Haarlemmerstraat 27, Amsterdam,
telefoon 020-247294
* de hoogste prijs voor uw 2e hands-strips!

STRIPSPECIAALZAAK

FANTASTIC VISIONS

Slaak 18, Rotterdam, telefoon 010-331710

RICHARD

Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

030-311461 's maandags gesloten

LAMBIEK

Kerkstraat 104, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

De Oude Post
Burg. de Withstraat 10-12
De Bilt, 030-763050
Nieuwe en oude strips.
Ver- en inkoop

fono-strips-posters

fono – strips – posters
provinciestraat 152
(achter centraal station)
2000 antwerpen
tel 031/327007

Antiquariaat Nillco
oude strips en boeken

Nieuwlandstraat 23, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station
di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

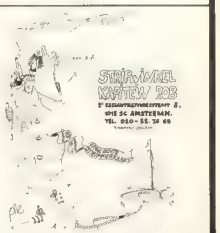

DE NOORMAN

lange hezelstr113 nymegen 021-226166

heuvelstr 103-4 tilburg 013-358319

DE LEKTUURHAL

*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEELIVAARDEN OUD KOLPERS 10 05700-30726

HARTJE SNEEK RIVIERBUURTSTR. 3 01620-15370

HEERENVEEN DERCHT 100 05150-25902

Broerenstraat 4,
Arnhem. tel. 085 – 431398

Boektiek 37
Zeestraat 37, Beverwijk, telefoon 02510-23113

Openingstijden maandag tot vrijdag 10 tot 6 uur, zaterdag 10 tot 5 uur.

Boekenspecial

Georges Wolinski: *Blijf van m'n lijf* en *Ik was 'n smerige seksist*. Uitgeverij Lotus, Antwerpen, 1980. Prijs *f* 15,90 per album.

De Fransman Georges Wolinski is beroemd en berucht geworden door zijn cartoons, illustraties en strips in de stijl 'bête et méchant' in bladen als *Hara-Kiri* en *Charlie-Hebdo*, vol maatschappijkritiek, grove seks en lak aan autoriteiten. Hij heeft een rol gespeeld in de Parijse mei van '68 en heeft op basis van zijn strips toneelstukken geschreven. Zijn stripwerk dringt nu ook op grote schaal in Nederland door met recente boekuitgaven als *Blijf van m'n lijf* en *Ik was 'n smerige seksist*, na eerdere publikaties als *Hitparade* en *Weg met de jeugd*.

Wolinski is typisch iemand .die zijn ogen en oren openhoudt. Het plezier van het lezen van zijn boeken wordt veroorzaakt door een onbewuste herkenning: iemand anders geeft de gevoelens gestalte die je eigen onderbewuste leven, maar die nog geen duidelijke vorm hebben aangenomen omdat je jezelf niet de tijd hebt gegund om er eens op je gemak over te gaan zitten nadenken.

Dat hoeft nu ook niet meer, want dat heeft Wolinski al gedaan. Weliswaar op zijn eigen wijze, maar toch herkenbaar voor jezelf. Met zijn ogenschijnlijk krukkige tekeningen neemt Wolinski in *Blijf van m'n lijf* en *Ik was 'n smerige seksist* allerlei seksuele remmingen, frustraties, misstanden, aberraties, defekten, natte dromen en andere ellende gemoedelijk op de hak. Het toontje waarop dat gebeurt is zeer ontspannen, bijna gezellig, en de simpele tekenstijl past daar zeer goed bij. Je kunt je dezelfde grappen bijna niet anders voorstellen dan in deze grove schetslijnen die toch boordevol uitdrukking zitten. Kostelijke humor over de seks van u en mij en dus iedereen.

(R.v.E)

Serre: *Zwarte humor & Mannen in het wit; Sporthumor; Automobiele humor*. Alle: Hazerswoude-Dorp (Uitgeverij Panda) 1980. Per deel 60 bizz. (gedeeltelijk in kleur), prijs *f* 9,90 (gebonden *f* 14,90).

Op het terrein van niet specifiek politieke kartoens zijn zich sinds enige jaren twee stromingen aan het ontwikkelen, die om verschillende redenen van belang zijn. Allereerst moet genoemd worden de sterk naar het absurdisme neigende stroming met auteurs als Pirana, Reiser, Wolinski, Mordillo en vooral ook het onbetwiste wonderkind Kamagurka. Daarnaast staat een sterk geëngageerde stroming met bijvoorbeeld Arend van Dam, Stefan Verwey, Klaas de Groot, Peter van Straaten en eigenlijk ook Yrrah, maar die zou evengoed bij de eerste groep gerekend kunnen worden. In het verlengde daarvan lijkt ook de politieke kartoen een nieuwe impuls te krijgen door de recente uitgaven van Opland, Kees Willemen en Fred Julsing. Er zijn in dit verband meer auteurs te vermelden, maar voor het gemak beperk ik me even tot mijn eigen boekenkast, waarin Sanders nog ontbreekt. Min of meer buiten deze stromingen valt het werk van de Fransman Claude Serre, dat eerder verscheen bij Glénat en nu zeer bereikbaar is geworden in de Nederlandse uitgaven van Panda. De meeste verwantschap heeft Serre nog met eerstgenoemde stroming, maar hij kenmerkt zich evenzeer als eksponent van traditionele virtuozen als Giles. Serre komt in deze bundels naar voren als een uitermate 'vlezige' tekenaar, wellicht het best in de eerste twee uitgaven, maar toch ook in zijn *Automobiele humor*, waarin auto's en motoren als spierbundels rondcrossen. Wie een auto van Serre een trap tegen de kofferruimte wil verkopen loopt de kans met zijn voet in een bilspleet beklemd te raken, om het maar eens plastisch te zeggen. Dit lichamelijke in Serre's kartoens is, soms met verrassende kleuren, overal aanwezig. Gedrochtelijke schepsels blijven voelbaar (u liever dan ik) en daardoor weet hij de lezer of kijker zich zeer bewust te maken van zijn omgeving. Ik blijf daarbij vooral doelen op de bundel *Automobiele humor* door het merkwaardige effekt van dit blik en vlees. De associatie met 'vlees-in-blik' dringt zich daarbij op, maar bij Serre is het blik *zelf* vlees geworden. In het verlengde van de traditionele kartoens, nog steeds te vinden in *Tussen de rails* (dat helaas door opzeggingen van lezers niet te beïnvloeden is), zijn de kartoens van Serre een verdere uitbouw, die vooral door grafische precisie schokt. Dat grafische aspekt bewijst dat bijvoorbeeld het simplisme van Stefan Verwey (in *Vrij Nederland* ooit gekarakteriseerd als specimen van de 'klare lijn'!) de treffzekerheid absoluut niet ten goede hoeft te komen. Voor de hierboven genoemde tritsen auteurs is het eigenlijk jammer dat eerst nu een uitvoerige kennisname met Serre mogelijk is: als lezer zou ik u aanraden de genoemde bundels in omgekeerde volgorde aan te schaffen: maar dan wel *alledrie*!

(H.B.)

***The World of Animation*. Imp. Kodak, Odijk. Prijs *f* 25,—.**

Uit Kodak's gele doosje (niet te verwarren met *The Black Box*) komt meer dan fotowerk alleen. Zo verscheen vrij recent een schitterend boek over de tekenfilm. Het is zo langzamerhand onbegrijpelijk dat dit fantastische me-

dium niet vaker in boekvorm wordt behandeld. En dan bedoel ik niet Walt Disney! Die komt met de regelmaat van een Mickey Mouse-horloge aan zijn trekken. Het heeft Kodak zeer waarschijnlijk wèl aangesproken want zij hebben het in dit boek, genaamd *The World of Animation*, aangedurfd dit onderwerp uitvoerig te behandelen. Niet alleen geïnteresseerden in het tekenfilmwereldje komen aan hun trekken, doch ook de tekenfilmers in de notendop krijgen uitgebreide informatie. Zo laat men aan de hand van duidelijke foto's zien wat voor apparatuur men nodig heeft, maar ook de manieren waarop deze – eventueel zelf – gemaakt kan worden. Uniek zijn de adressen waar alles te koop is en wat het allemaal kost. Met behulp van decor-ontwerpster *Sue Butterworth* en regisseur *Ray da Silva* laat men aan de hand van speciaal voor dit boek gemaakte tekeningen zien wat er zoal komt kijken voor een tekenfilm getekend is etc. Ook worden ons blikken gegund in de grote Amerikaanse studio's. We krijgen foto's te zien die nog niet of nauwelijks eerder gepubliceerd zijn. Zo zien we een voorproefje uit Walt Disney's komende tekenfilm *De vos en de hond*.
De reclame maakt ook gretig gebruik van de tekenfilm, zoals zeker uit dit boek moge blijken. Trouwens er zullen maar weinig grote studio's zijn die geen reclamefilmpjes maken. Richard Williams b.v. wordt dankzij reclamefilmpjes in staat gesteld een eigen tekenfilm te maken *The Thief and the Cobbler*. Er wordt al ruim 12 jaar aan gewerkt.

Aan de poppenfilm wordt eveneens niet voorbijgegaan. Animatie betekent in feite niets anders dan het laten bewegen van stilstaande tekeningen en/of voorwerpen. De poppenfilm is dus een vorm van animatie. Het enige bezwaar dat aan dit boek zou kunnen kleven kan zijn dat het zich toch vnl. beperkt tot Amerika. Doch van de andere kant bekeken: beter een onvolledig boek dan geen. Nogmaals, veel literatuur is er niet, waarin de vele aspecten van de tekenfilm zo duidelijk behandeld wordt.
Het ruim 150 pagina's tellend tekenfilmboek is in Nederland te verkrijgen bij Kodak Nederland, Zeisterweg 1 in Odijk.
Iedereen die zelfs maar denkt in dit verschijnsel geïnteresseerd te zijn kan *f* 25,— niet beter besteden dan aan dit boek.
Ik hoop alleen dat Kodak Nederland nog eens van plan is dit boekwerkje in het Nederlands uit te geven. Het vraagt er niet om: het schreeuwt erom!

(R.v.W.)

Lauzier: ***Naar het leven getekend.*** **Espee (Dargaud) Amsterdam, 1980. Gekartonneerd, 60 bladzijden. Prijs *f* 19,90.**

In veel opzichten doet dit album van Gérard Lauzier, het sterkst in de verhalen *Een droomvakantie, De vrouwenstrijd* en *Als de molotovcocktails uitgebrand zijn*, denken aan het werk van Claire Bretécher. De lange beginstrip over verkrachting *De twee wezen* in de vierde bundel van *De gefrustreerden* had bij wijze van spreken zo in *Naar het leven getekend* kunnen staan. De thema's zijn vaak identiek: emancipatie en vooral de daardoor opgeroepen frustraties van beide seksen, de dertigers of veertigers, die hun jeugdidealen niet kunnen volhouden, de nieuwe samenlevingsvormen en frustraties dientengevolge, kortom de hoofdfiguren zijn de gefrustreerden van Bretécher. In zijn uitwerking blijft Lauzier echter meer toeschouwer, terwijl Bretécher vanuit een persoonlijke betrokkenheid lijkt te werk te gaan. Lauzier is daardoor vaak verrassender, op het absurde af waardoor er raakvlakken ontstaan met Wolinski en (wat vrijblijvender) met Gotlib. Ook Bretécher's humor heeft absurde uitwassen, natuurlijk, maar bij Lauzier is dat absurde nauw door het hele verhaal verweven. Het absurde is bij hem een gegeven: niet als levenshouding, maar als een onontkoombare relativering en reëel tegenwicht in de situaties, die hij opbouwt.
Lauzier bereikt zijn effekten door het gelijk van de ene partij te ondermijnen met het gelijk van de tegenpartij, waarbij het 'absolute gelijk' in een onmogelijke positie verzeild raakt. Lauzier trekt daarbij konsekwenties, die ieders 'gelijk' weer ondermijnen en zo komen uit de door hem opgebouwde situaties mensen tevoorschijn vol tegenstrijdige idealen of met een gelijk dat zich tegen hen keert. Lauzier is dus eigenlijk minder absurd dan op het eerste gezicht lijkt: het zet mensen neer zoals ze zijn, vol schijnzekerheden en met schuldgevoelens over het onvoorkoombare.
De vorm die Lauzier voor dit alles gekozen heeft is de strip. Een strip met veel tekst en het beeld in een ondersteunende funktie. Daarmee benut hij de mogelijkheden van het beeld niet optimaal, maar ik zou niet weten welke andere vorm hij had kunnen benutten en daarom is het wellicht eerder een verdienste dat hij de taakverdeling tussen tekst en beeld op deze wijze verdeeld heeft. Vast staat wel dat hij er zich als tekenaar nog mee tekort doet.

(H.B.)

Lauzier & Alexis. ***De terugkeer van Al Crane.*** **Uitg. Oberon, Haarlem. Hardcover, *f* 9,95.**

Is Al Crane leuk? Ja, Al Crane is ontzettend leuk. Even een kleine test om te zien of onze smaken overeenstemmen. Zoniet dan hoeft u niet verder te lezen. *Soap* is waanzinnig leuk, Koot en Bie zijn hartstikke leuk, Bram en Freek waren te gek leuk. *Alle zegen komt van boven* is vervelend, *Het zal je kind maar wezen* is stomvervelend, Herman van Veen is een kwal. Zo, bent u daar nog? In dat geval moet u het tweede deel met de avonturen van Al Crane lezen. Het is de perfekte persiflage op alle strip- en filmwesterns ooit gemaakt. Op onovertroffen wijze wordt afgerekend met alle cliché's. Het heldendom wordt belachelijk gemaakt, de morele codes van de media-cowboys aan de laars gelapt. Al Crane is een keiharde (of juiste laffe) cowboy die met een stalen gezicht zijn vriendin laat verkrachten of zijn vriend laat ophangen als hij vermoedt dat ingrijpen van zijn kant hem ook maar een haar op zijn hoofd kan krenken. Pijn en ander ongemak is het laatste waar hij op zit te wachten. Daarom stelt hij alles in het werk om overal buiten te blijven. Dat leidt tot de meest vreemde situaties.

Een indiaan wordt voor zijn ogen vermoord, een vrouw gemarteld, verkracht en vermoord maar Al Crane knipt zelfs niet met zijn ogen. Hij is passief tot in het absurde. Hij laat zich vrijwel door iedereen aftuigen zonder zich te verdedigen want dat zou levensgevaar kunnen betekenen en Crane heeft het leven zoals dat zich hem aandient lief. Al is een hele nederzetting aan· het knokken, worden links en rechts meisjes gepakt, Al Crane ziet het niet en wil het niet zien. Hij wordt pas actief bij de hoertjes. Alle andere vrouwen, hoe knap ook, wijst hij koelbloedig af. Toch is het juist deze passieveling die te maken krijgt met gigantische knokpartijen, treinen die opgeblazen worden, stampedes, aanrandingen en zinloze slachtingen. Sterker, dat is de voorwaarde. Onder die omstandigheden valt zijn ijskoude gedrag extra op.
In dit tweede album zijn zes korte verhalen opgenomen, stuk voor stuk perfekt van opbouw. Het zijn waarschijnlijk tevens de laatste avonturen van Al Crane want het is niet aannemelijk dat een andere tekenaar de strip voortzet. De op 31-jarige leeftijd overleden tekenaar Alexis voelde precies de sfeer aan van Lauzier's teksten en wist ze op briljante wijze in strip om te zetten. Een opvolger is haast gedoemd te mislukken. Alexis heeft met nauwelijks na te volgen werk afscheid genomen. Al Crane is alleen de laatste die een standbeeld voor hem op zal richten.

B.J.M.

Jules Feiffer, *Tweede jeugd*. Loeb & Van der Velden, Amsterdam 1980

Jules Feiffer kent iedereen voornamelijk van het stripje dat zijn naam draagt en waarin hij wekelijks zijn sociale en politieke kommentaar de wereld inzendt. Deze artistieke duizendpoot, die behalve kritisch striptekenaar ook schrijver is van letterboeken, van een toneelstuk en van een filmscenario, heeft onlangs in het verhaal *Tweede Jeugd* de angsten en frustraties van de hedendaagse opgejaagde mens op treffende wijze vormgegeven.
In *Tweede Jeugd* worden de hoofdpersoon, een gezette 42-jarige zakenman, zijn verantwoordelijkheden, sleur en gezinsbeslommeringen zozeer teveel dat hij terugkeert naar de beschermde geborgenheid van zijn jeugd. In het lichaampje van een tweejarige peuter, maar met behoud van zijn 42-jarige verstandelijke vermogens, gaat hij op zoek naar de geneugten van innig geknuffel door een moedertype. Bij zijn eigen hoogbejaarde ouders vindt hij die niet, evenmin bij zijn zusters. Hij komt in kontakt met een hele horde andere tweejarigen die evenals hijzelf de stap terug hebben gezet, maar die hij de rug toekeert omdat hij niet bij een trend wil horen. Bij de vrouw van zijn broer vindt hij alleen nieuwe problemen, waarvan het oplossen hem bijna noodlottig wordt. Op het laatste moment vindt hij echter waar hij naar zoekt bij de sekretaresse van zijn broer, die hem uitbundig als een echte baby vertroetelt. Maar omdat hij nu eindelijk heeft wat hij wil, verandert hij weer in zijn 42-jarige gestalte, zodat hij de uitzinnig geworden sekretaresse moet ontvluchten. Thuisgekomen blijkt hij al snel weer in dezelfde problemen te vervallen, totdat hij opnieuw, en ditmaal samen met zijn vrouw die hem eerst niet begrepen had, naar de babystaat terugkeert en samen gaan ze dan een mooie toekomst tegemoet...
Tweede Jeugd, een boek van bijna tweehonderd pagina's, getekend in Feiffers bekende nerveuze kriebelstijl, geeft een bijzonder humoristische visie op onze overspannen, dolgedraaide, gefrustreerde levenswijze. Aan iedereen voor honderd procent aanbevolen, ter bezinning en vermaak.

(R.v.E.)

Jacques Tardi. *Het Gedrocht en de Guillotine*. Uitg. Drukwerk. *f* 22,50.
De bundel *Het Gedrocht en de Guillotine* bevat een drietal korte verhalen, die eerder gepubliceerd werden in de bladen *Pilote*, en *Charlie*. Ze geven de lezer een prima beeld van de ontwikkeling van de Franse striptekenaar Jacques Tardi: de in 1970 met *Een Paard in de Winter* debuterende Pratt/Giraud-imitator groeit uit tot de man die de zo zeer persoonlijke en onnavolgbare sfeer uit Isabelle Avondrood kan creëren.
De onderwerpen die de diverse scenaristen, onder wie Tardi zelf, kozen, sluiten goed bij deze sfeer aan: macabere spelingen van het lot, een moord per telefoon, een klassiek griezelverhaal en natuurlijk: de loopgravenoorlog.
Bovendien schreef Tardi voor elk verhaal een inleiding in stripvorm, waarin we naast technische kanttekeningen en een stevige dosis zelfkritiek niet mis te verstane opmerkingen over zijn college-tekenaars en -scenaristen vinden!
Een boek dat staat, in meer dan één opzicht.

(M.D.)

J. Bucquoy & J. F. Charles. *Het Bal du Rat Mort*. Uitg. Michel Deligne, Leuven. Prijs: *f* 17,90.

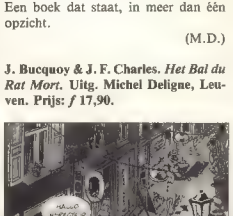

De thriller is een schandelijk verwaarloosd genre in de strip. Alleen de thriller met veel fantasy-elementen erin duikt af en toe eens op. Enki Bilal heeft zich daar bijvoorbeeld met groot succes mee bezig gehouden. Dat neemt niet weg dat de Ira Levin's, de Frederick Forsyth's en Hammond Innes' van de strip nog geboren moeten worden. Sinds kort proberen de stripmakers Bucquoy en Charles zich in het genre te bekwamen. Met hun *Bal du Rat Mort*, dat als ondertitel 'een vreemd verhaal' heeft, hadden ze een slechter debuut kunnen maken. Als het verhaal afgelopen is, de balans opgemaakt en de conclusie getrokken blijkt dat er weliswaar veel elementen onverklaard zijn gebleven en dat de lezer misschien iets te veel op sfeer berekende fantasy-elementen voor zoete koek heeft moeten slikken, maar dat hij dan toch één van de betere stripalbums van de laatste tijd heeft gelezen. Een van de belangrijkste kenmerken van een goe-

de strip is dat de hoofdpersonen geen oppervlakkige typetjes blijven maar dat hun karakter wordt uitgediept en dat zij niet alleen de botte emoties van de stereotiepe held hebben maar dat zij menselijke trekken vertonen. Welnu, daar heeft scenarioschrijver Bucquoy alle zorg aan besteed. Hoofdpersoon, inspekteur Lamorque is iemand die zich rot voelt. Het gaat aan en uit met zijn verloofde, zijn moeder is aan de drank, steelt en is een bedreiging voor zijn carrière en zelf is hij niet te beroerd om naar de hoeren te gaan als hij depressief is. Kortom, een mens! Iemand die bij zijn dagelijks werk te maken krijgt met moorden, routinecontroles, aanrandingen, het oppakken van tippelaarsters en andere routinematige klusjes. In dit verhaal wordt zijn hulp ingeroepen voor een heel bijzondere gebeurtenis. Tijdens een dolle karnavalsnacht in het Belgische plaatsje Oostende worden drie jonge vrouwen vermoord in de grote Kursaal waar het feest gehouden wordt. Zij hebben beten in hun nek. Naast hun lijken worden enkele dode ratten aangetroffen. De politie tast in het duister. Is er een verband met de als rat verklede man die een tijdlang met een van de slachtoffers gedanst heeft? Staat de aan land gespoelde potvis waaruit een stroom ratten is gekropen los van de zaak? Wat te denken van de tegelijkertijd gepleegde crime passionel? Er volgen nog meer moorden. De rattenplaag neemt zulke gigantische vormen aan dat Oostende tot rampgebied wordt uitgeroepen. En wat doet de inspekteur? Hij krijgt steeds meer problemen in de privé-sfeer. Een even opdringerig als geheimzinnig Oosters stel dringt zich bij hem op. Hebben zij iets te maken met de rattenplaag? Vragen, vragen en nog eens vragen. Op kunstige wijze weten Bucquoy en Charles de spanning te bewaren en door middel van filmische foefjes groter te maken. Een enkel tussenshotje van ratten die onder de vloer van de grote Kursaal krioelen. Een paar pagina's verder een onheilspellend shotje van de zee: 'Buiten onweert het. Het is koud, de zee is woelig'. Een foefje dat vooral in rampenfilms en thrillers de kijkers het signaal geeft: 'Pas op! Er staat iets vreselijks te gebeuren!'

Het verhaal is een hedendaagse versie van het Dr. Jekyll en Mr. Hyde-verhaal. De oorzaak van het kwaad ligt in dit geval niet in een laboratorium maar in een afschuwelijke jeugdervaring van een van de hoofdpersonen. Dit alles is op een Bilal-achtig beklemmende wijze treffend in beeld gebracht door J. F. Charles. Het is alleen jammer dat de tekst in het Vlaams vertaald is en niet in het Nederlands. Maar alle Gallicismen in de wereld, alle onvolkomenheden van deze eersteling doen niets af aan het feit dat er met Bucquoy en Charles een stripduo is bijgekomen dat je nieuwsgierig doet uitzien naar hun volgende album. En dat is een sensatie die je tijdens de stripzondvloed van de laatste tijd niet vaak meer meemaakt.

(K.d.B.)

Reiser, *Leve de Beesten*, Lotus, Antwerpen, *f* 15,50.

In dit nieuwe album na *Leve de Vrouwen, Leve de Vakantie* en *Wat 'n tijd, wat 'n tijd* een vierde bundeling van kartoens en strips van Reiser uit Charlie-Hebdo en Hara-Kiri. Alles weer in de beproefde Reiserstijl met ditmaal dieren, dierenliefde en dierenhaat, maar ook dierlijk gedrag van mensen als hoofdthema. Dat betekent dat ook het beest in de mens ruime aandacht krijgt. De kartoens zijn bijna allemaal in zwart/wit uitgevoerd.

De tekeningen zijn uitgevoerd in de erkend slordige Reiserstijl, die een heel bijzonder effect geeft aan de humor. In die humor wordt de dubbelzinnigheid in de omgang met dieren, maar ook de dubbelzinnigheid in onze omgang met mensen uitvoerig aan de kaak gesteld. Het is dan ook geen boek geworden voor mensen die zich serieus met dieren- of mensenbescherming bezig houden. Wrange humor die het mooie van mens en dier ontmaskert.

(J.D.)

Peter van Straaten: *Vader & Zoon, dubbeldik en kamerbreed*. Uitg. Van Gennep, Amsterdam 1980. Prijs *f* 18,50.

Een lustrumboek, zoals de omslag vermeldt. Even verkeerde ik in de mening dat het tien jaar geleden was dat *Vader & Zoon* voor de eerste maal in Het Parool verscheen, maar al snel bleek dat het hier het tweede lustrum van de publikatie in boekvorm betreft. In 1970 dus het eerste *Vader & Zoon*-boek, twee jaar na de eerste verschijning van deze maatschappijkritische strip in Het Parool.

Een zeer dik boek van 108 pagina's, uitgevoerd in een soort uitgerekt oblong-formaat, geheel gevuld met de bekende strookjes en enige tekeningen van een hele pagina, waarvan vooral die van Vader en Zoon in een realistisch uiterlijk naar voren springt. Ook zijn er twee pagina's ingevoegd onder de titel *Tien jaar Vader* en *Tien jaar Zoon*, waarop de evolutie in tekeningen goed na te gaan is. Opvallend op beide pagina's is dat het huidige uiterlijk van de Vader en zijn Zoon al na zo'n twee, drie jaar is komen vast te liggen. Een noemenswaardige verandering in uiterlijk hebben beide sindsdien niet meer ondergaan.

Inhoudelijk heeft de strip dat wèl. Vroeger was de strip feller en politieker (zoals wij allemaal, nietwaar), nu zijn Vader & Zoon in wat rustiger vaarwater geraakt en zijn de grappen over politiek minder frekwent. De hoofdmoot wordt nu ingenomen door relatieproblemen in al hun facetten: die tussen de Vader en zijn Relaties, tussen de Zoon en zijn Vriendinnen, en natuurlijk tussen de Vader en de Zoon zelf. Dus blijft *Vader & Zoon* als altijd een aktuele strip, die het verdient later door sociaal-historici als hoofdbron voor hun proefschrift gebruikt te worden.

(R.v.E.)

(Willem van) Malsen, *Nooit meer lijden*. Van Gennep, Amsterdam, *f* 13,50.

Nooit meer lijden is een verzameling één-plaatstrips van de kartoenist, schrijver, tekenaar en schilder Willem van Malsen. Zij zijn eerder verschenen in de Haagse Post tussen oktober 1977 en oktober 1980.

Het merendeel van de strips wordt gevormd door gesprekken aan een bar tussen drie 'nieuwe vrijgezellen', ge-

scheiden kunstenaars, die de kommer en kwel van de moderne tijden bespreken en verdrinken. Hun klankbord is de barman Kees, die de moderne levensstijl van de heren gretig in zich opneemt, en dan ook af en toe wordt afgelost door zijn vrouw, omdat Kees zo nodig naar Parijs moet. Leuke commentaren op het hedendaagse gebeuren. Door de wekelijkse verschijning, waarbij de aktualiteit wordt gevolgd, zijn de strips hier en daar enigszins gedateerd (b.v. het bezoek van de Canadezen aan Amsterdam).
De tekeningen zijn zeer schematisch, vermoedelijk met penseel of zwarte viltstift op papier gezet. Dat geldt ook voor de kaders, die bij alle strips identiek zijn. De stijl is wel eens betiteld als: 'de Spontane Lijn'. Tekst is met de typemachine aangebracht. Waarschijnlijk de snelste manier van stripmaken die er te bedenken valt. De stripvorm lijkt alleen gehanteerd om moderne borrelpraat op papier over te kunnen brengen. Door de identieke kaders en dekors laat het tweede deel van het boek zich ook als filmboek gebruiken.

(J.D.)

C. Moliterni & W. Fahrer. *Harry Chase: Drugs & Chantage.* Uitg. Oberon, Haarlem. Prijs: *f* 5,95.

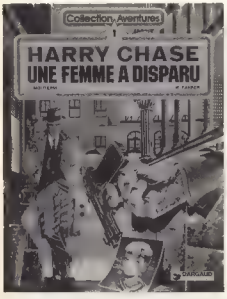

Na een periode waarin de bloedeloze speurneuzen Jess Long en Joe Fast de toon aangaven in de quasi hard-boiled school is er een concurrent bijgekomen die van wanten weet. Harry Chase is de naam en volgens overleveringen de beste privé-detective van de Amerikaanse westkust. Hij doet zijn intrede in een verhaal dat qua opzet een mengeling is van de detectiveverhalen van Raymond Chandler, Dashiell Hammett en Ross Mac Donald en dat qua plot bijzonder veel lijkt op de plot van *The Big Sleep*. De krap bij kas zittende Chase krijgt 's ochtends vroeg bezoek van de even mooie als chique Emilia Tracy die hem een foto laat zien van haar haast nog mooiere zuster Clara die sinds 10 dagen verdwenen is zonder een spoor achter te laten. 'Vind haar!', luidt de opdracht. Chase komt er al snel achter dat zij beiden dochters zijn van de miljardair Tracy en dat men een miljoen dollar losgeld vraagt voor de verdwenen dochter. Dan krijgt Chase de opdracht zich verder niet meer met de zaak te bemoeien. Zijn nieuwsgierigheid is echter gewekt en hij besluit op eigen kracht verder te gaan. Want wat is de rol van de aan gokken verslaafde Emilia die in de macht is van de gangster Johnny da Costa en waarom worden er drie mensen met wie hij van gedachten wil wisselen vlak voor zijn aankomst vermoord? Het zijn de be-

kende, stereotiepe vragen die passen bij de door Moliterni en Fahrer met cliché's volgepropte strip: Chase heeft een moeizaam contact met politiechef O'Hara, een roodharige ler die steeds dreigt zijn vergunning af te pakken; Chase krijgt aanwijzingen door toeval, bijvoorbeeld door het vinden van een lucifersdoosje met de naam van een nachtclub erop. Chase gaat naar de nachtclub en... Bingo... daar dient de volgende aanwijzing zich spontaan aan. Getuigen worden voor zijn ogen vermoord, mooie vrouwen werpen zich gaarne in zijn armen; ondanks zijn permanente geldnood laat hij een gigantische som geld schieten die hem wordt aangeboden om de zaak te laten schieten; tijdens achtervolgingen wordt zijn auto van de weg gedrukt en een moord vindt plaats in een verlaten boshut. Harry Chase is de papier geworden Starky en Hutch in één persoon. Voorspelbaar en weinig inventief. Hij is een speelbal in de handen van het noodlot.Hij mag dan zijn handen op de voluptueuze rondingen van het hem welwillend (en veelvuldig) aangeboden vrouwelijk schoon leggen maar daarmee lijkt zijn eigen initiatief ook uitgeput. Chase is een beledíging voor alle mensen die de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen een goed hart toedragen maar zij moeten bedenken dat de strip slechts probeert een navolging te zijn van de hard-boiled detectives uit de jaren veertig en dus een mentaliteit weerspiegelt van veertig jaar geleden. De tekeningen zijn aardig. Fahrer voelt de sfeer wel aan. Hij tekent alleen wat gladjes, zijn verleidelijke (soms blote) vrouwen zijn wat popperig, zijn auto's totaal mislukt, de armen van zijn personages buiten proportie, de emoties die hij toont onduidelijk, maar toch oogt het lekker en dat is het voornaamste. Dat hebben talrijke andere ongelukkig getekende strips bewezen. Verstandelijk is Harry Chase een prul maar gevoelsmatig heeft hij wel iets. En kan niet hetzelfde van zijn beroemde voorgangers van Hammett en Chandler gezegd worden? Chase redt het wel.

(K.d.B.)

Jeronaton. *Champakou*. Uitg. Panda, Hazerswoude. Prijs *f* 9,90.

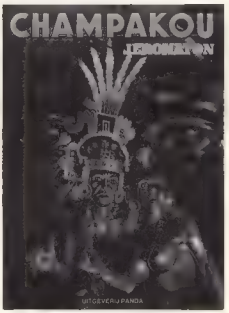

Plaats en tijd van Handeling: Zuid-Mexico, heel lang geleden, toen in Europa de ondergang van het Romeinse Rijk naderde.
Hoofdpersoon: Champakou, de jonge leerling astronoom en waarzegger die door zijn leermeester (een soort Mexicaanse Kung Fu) deelgenoot wordt gemaakt van enkele wereldomvattende geheimen. Champakou is overigens niet de ascetisch levende jongeling die bij zijn positie past. Hij is verliefd op het Maya-meisje Jadepop, die door haar vader uitgehuwelijkt wordt aan Chectumal, een man van haar stand, hetgeen Campakou niet belet hartstochtelijk van haar gunsten gebruik te

maken zodra de man des huizes zijn hielen heeft gelicht. Iedere avond en nacht kijkt Champakou trouw naar de hemel om te zien of het wonder dat zich aan zijn leermeester heeft geopenbaard zich nogmaals zal voltrekken. Dat is inderdaad het geval. Als hij na een avondlijke wandeling met Jadepop een vallende ster ziet die ergens neerkomt in het woud, waar het een verblindende gloed verspreidt, gaat de jonge astronoom op onderzoek uit.

HOOR OMS MILSUES LIGT DAT BLIJKBAAR HIER, WIJ ZIJN GEEN ANDERE HUIS DAN ANDERE VROUWEN VOOR HET STERRENLICHT
DAT IS NOG ZO GEK NIET MEER DAT ER EEN BARBARISCHE STREEK VAN OUDSTE MALLEN S AVONDS DE VROUWEN DI BOND VAN EN BLEKEREN

Hij vindt een soort vliegende schotel en niet ver daarvandaan een buitenaardse blonde vrouw. Hij raakt in de ban van deze nymfomane hemelvorstin uit de vliegende schotel die hem volledig uitput met haar onblusbare behoefte aan geslachtsgemeenschap. Het is haar manier om zich te 'voeden' terwijl het mannelijk zaad bovendien een geneeskrachtige werking heeft op haar bindweefsel. Zij heeft de macht om van huidskleur te veranderen hetgeen de tekenaar over drie volle pagina's uitputtend in beeld brengt. Als iemand die het kleurenpalet van een psychedelisch kunstenaar heeft ontdekt, leeft hij zich als een amateur body-art schilder op het lichaam van de naakte vrouw uit. Champakou is een dubieus boek. De tekenaar heeft zonder twijfel

een immense behoefte gevoeld om zo veelvuldig mogelijk vrouwelijk naakt te tekenen. De keren dat de mensen gekleed rond lopen zijn op de vingers van een hand te tellen. De kijker wordt automatisch in de rol van voyeur gedrukt die openlijk mag kijken naar blote vrouwen die zich uitrekken, neervleien, uitkleden en de liefde bedrijven, terwijl het geslacht van de mannen steeds preuts achter twijgjes en andere voorwerpen verstopt blijft. Champakou is een verkapt voorlichtingsboek in stripvorm waarin de kijker kennis mag nemen van enkele eenvoudige standjes. Het verhaal houdt werkelijk niets in. Vooral in het begin van de strip wordt heel wat afgebeuzeld over astronomen die 'kennis zoeken als middel om het lot te beheersen, in een poging om de orde der hemel te kennen waaraan de goden gehoorzamen' maar het is een doorzichtige dekmantel. Het gaat in de strip om Champakou die met Jadepop speelt en vrijt en om Champakou die met de hemelvorstin vrijt en nog eens vrijt. Alle mooie Mexicaanse vederdossen, gedetailleerde tempels en pastelkleurige achtergrondjes doen niets anders dan de naaktheid der lichamen benadrukken. De vormgeving is overigens apart, en houdt het midden tussen de door aanhangers van het fotografisch realisme getekende platen en slechte fotostrips. De mensen zijn gefotografeerd, uitgeknipt, op andere foto's en geschilderde achtergronden gelegd en vervolgens meesterlijk ingeschilderd. Alleen de voeten en handen verraden knipwerk. Voor zover er iets te lezen valt, is dit geen pretje. De tekstballoons volgen elkaar niet in logische volgorde op terwijl ook de tekst erg 'goedkoop' is. Er staan waanzinnige, beeldromanachtige dialogen in zoals: 'Mooie prinses, wat heb ik een zin in je!' waarna de vrouw antwoordt: 'Neem me! Bedien jezelf m'n liefste!'
Een goede raad voor die striplezers die van veel en functieloos bloot houden.

(B.J.M.)

Siegfried Woldhek: *Literaire tekeningen*. De Bezige Bij, Amsterdam, 1980. 80 blzz., gebonden, prijs *f* 25,—.

De literaire tekeningen van Woldhek, waarvan er 73 gebundeld zijn in deze fraaie uitgave, verschenen grotendeels eerder bij boekbesprekingen in *Vrij Nederland* en in de bundels *Het nieuwe proza* (1978) en *Dichters* (1980) van Johan Diepstraten en Sjoerd Kuyper. Ze geven verbluffende karakteriseringen van uiterlijk, instelling én werk van voornamelijk in de periode 1976-80 publicerende Nederlandse literatoren en zijn als zodanig eigenlijk een visuele vorm van literaire kritiek. Het duiden van de omgevingen, figuranten en attributen, waarin Woldhek zijn figuren plaatst, eist een grondige kennis van minstens de meest recente aktiviteiten van deze auteurs en dat maakt dat men aan deze tekeningen meer en langer plezier beleeft dan aan doorgaans louter op fysieke eigenaardigheden gebaseerde karikaturen. Knap tekenwerk met een voor de betreffende auteurs vaak pijnlijk oog voor details, ingeleid door Rudy Kousbroek en voorzien van een noodzakelijke bibliografische verantwoording.

(H.B.)

***Kapitein Rob vertelt*, tekst van Evert Werkman en tekeningen van Pieter Kuhn, Uitg. Panda, Hazerswoude-Dorp, 1980. Prijs *f* 19.50.**

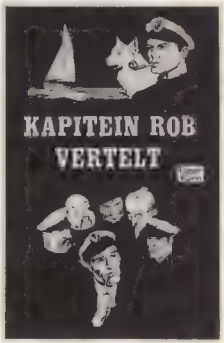

Met de uitgave van *Kapitein Rob vertelt* is nu het gehele Rob-oeuvre aan de vergetelheid ontrukt. Fanatieke Robspeurder Lex Ritman heeft in dit boekje in samenwerking met Uitgeverij Panda alle 33 verhalen gebundeld die

tussen april 1949 en september 1950 in *Ketelbinkie Krant* verschenen zijn.
Het zijn geïllustreerde tekstverhalen en dus geen strips, waarin Kapitein Rob het een en ander vertelt over zijn vrienden en vijanden en slechts weinig over zichzelf, want hij is een bescheiden heer, nietwaar. Het zijn over het algemeen stoere verhalen, met hier en daar een occult tintje; precies de verhalen die jongetjes van zeelui verwachten, avonturen in verre, toen onbekende streken (nog voor het televisietijdperk dus). Ze worden verteld op een ouwejongenskrentebrood-manier, sterke verhalen die klinken alsof ze je aan de tapkast worden voorgeschoteld, maar toch in toon wat aangepast aan het jeugdig publiek, dat immers nauwelijks een gelegenheid met tapkast zal frekwenteren ('Want, moet je weten...'; 'Jullie kunt je voorstellen dat...'; 'Hoe dat kwam, zal ik jullie vertellen...').
De inhoud van de verhalen is over het algemeen erg gedateerd. Veel avonturen hebben direkt of indirekt met de Tweede Wereldoorlog te maken, en de Amerikanen zijn nog halve goden en de Japanners slechts Jappen. In dit verband is het merkwaardig dat een datering van de verhalen in dit boek volledig ontbreekt; er is volstaan met de mededeling op de achterkant dat ze uit *Ketelbinkie Krant* afkomstig zijn.
Kennelijk is de uitgever ervan uitgegaan dat dit boek toch slechts door fanatieke fans gekocht zal worden, die zich ook *Het stormachtige leven van Kapitein Rob* hebben aangeschaft en voor wie dergelijke informatie dus overbodig is. Maar het blijft slordig.
Kapitein Rob vertelt, dat in hetzelfde formaat is uitgegeven als de Robherdrukken van *Skarabee* ('n slimme zakelijke zet van de uitgever), bekleedt in zijn schetsen van de achtergronden van de hoofdrolspelers uit de Robstrips eenzelfde funktie als *De jeugd van Eric de Noorman* voor de Eicstrips. De liefhebbers van kapitein Rob zijn dus verplicht zich dit boek aan te schaffen om hiaten in hun kennis te verhelpen, maar voor andere stripliefhebbers heeft het weinig te bieden.

(R.v.E.)

Bernard Dufossé, *De Sterrenprins*, Dupuis, Sittard/Brussel, *f* 5,95.
Bernard Dufossé, *Klystra, diepzeeplaneet*, Dupuis, Sittard/Brussel, *f* 5,95.
In de niet-robbedoesiaanse albumreeks van Dupuis is sinds kort ook de SF-serie Tärhn opgenomen. In Frankrijk verschijnt de serie bij Glénat. De eerste twee albums *De Sterrenprins* en *Klijstra, diepzeeplaneet* zijn kort na elkaar uitgebracht. De grens tussen goede en slechte SF, tussen boeiende en belachelijke science-fictionverhalen ligt nogal subtiel. Ook fantasie moet een zekere mate van geloofwaardigheid in zich dragen, wil zij op anderen overgedragen kunnen worden. Vooral het eerste Tärhn-album vertoont in dit opzicht nogal wat gebreken. Korte verhalen van vijf pagina's willen de lezer meenemen in nieuwe werelden, maar de gebeurtenissen en personages vallen zo plompverloren de verhaaltjes binnen dat er geen touw aan vast te knopen is. De plot van elk verhaaltje is opgehangen aan de paranormale vermogens van de hoofdpersoon Tärhn, die daardoor zijn eigen deus-ex-machina gaat vormen. Het tweede album bestaat uit twee langere episodes en kent daardoor wat meer verhaal, wat een verbetering inhoudt. De tekeningen zijn niet onaardig, hoewel de ruimtescènes nogal uniform van opzet zijn.
Dufossé zou gebaat zijn bij een goede SF-scenarist. De covers van beide albums zijn kwa lay-out enigszins misleidend. Van het tweede album is niet direkt duidelijk dat niet de Fries Klijstra, maar Tärhn de hoofdpersoon is.

(J.D.)

Stefan Verwey. *Vrij en Blij*. Uitg. De Harmonie, Amsterdam. *f* 12,90.

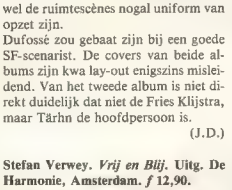

De toekomstvisie van Volkskrantcartoonist Stefan Verwey is zacht gezegd somber te noemen. Als we hem mogen geloven zijn de enige arbeidsplaatsen in de toekomst weggelegd voor mannen aan de lopende band, die bordjes: 'wegens faillissement gesloten' fabriceren en voor rietvlechters die wapenschilden voor de M.E. maken. Computers tonen op het video-beeldscherm 'Sorry, u bent ontslagen' aan hun computer-specialisten en voetbalvelden worden bewaakt door mannen met verrekijkers en mitrailleurs. Het is een ijskoude samenleving die ons wacht. Het grootste deel van de wereld bestaat uit politiestaten waarin driftig wordt gemarteld en waarin de gewone burgers zijn gedegradeerd tot uniforme wezens die dezelfde kleren dragen, in dezelfde huizen wonen, naar dezelfde tv-programma's kijken en die allemaal 's ochtends hun dagelijkse portie valium in een valiumfles op de stoep vinden. De natuur heeft plaats moeten maken voor wolkenkrabbers en auto's. Ouden van dagen halen nostalgisch herinneringen aan de natuur op door middel van een grammofoonplaat met vogelgeluiden. Bussen melk staan in de wei op een meter afstand van vaten vol chemische afvalprodukten van de kerncentrale.
Dit alles heeft vorm gekregen in uit lege vierkanten en driehoeken opgebouwde mensen. Lege wiskundige lijnen die met hun grote oningevulde vlakken zowel de onpersoonlijkheid van de toekomstige mens als de gebrekkige tekentechniek van Verwey benadrukken.. Verwey's tekeningen zijn geen messcherpe analyses van de maatschappij maar geven een zwartgallige kijk op een onafwendbaar trieste toekomst. Verwey toont wel raak de zwakke plekken van de mensheid maar omdat zijn tekeningen te zwak en onpersoonlijk zijn is er geen sprake van een krachtig protest. Als de mens vaag moet glimlachen om zijn eigen falen is hij niet bereid zijn gedrag te veranderen. Misschien is Verwey's werk een aanzet voor de kijkers om zich in te spannen om aan de dreiging van zo'n toekomstige liefdeloze en onleefbare maatschappij te ontkomen. Het zit er alleen niet in met een mensheid die in zo'n krankzinnig tempo aan zijn ondergang werkt als momenteel het geval is. Daarvoor zijn Verwey's signalen te weinig shockerend.

(K.d.B.)

J. M. Charlier & J. Giraud. *Blueberry - De Lange Mars*. Edi-3-BD, Parijs, *f* 5,95.
Na zes albums tragedie zou elke verdere tegenslag de strop hebben betekend voor Mike Blueberry. Vandaar waarschijnlijk het voorspoedige karakter van het nieuwste album: Blueberry ontsnapt wederom (ditmaal echt) met behulp van enkele oude vrienden. Hij weet zelfs spoorloos te verdwijnen samen met zijn beschermelingen: de Navajo's.
Ondanks het ontbreken van nieuwe rampspoed en de zo aardig aange-

brachte verloederde trekjes (drankzucht!) uit de vorige albums, blijft het scenario op een hoog peil. Charlier wéét gewoon hoe hij een verhaal moet vertellen, iets dat vele moderne stripmakers nooit geleerd hebben.
De tekeningen wijzen op een (opnieuw) verdergaande versmelting van de stijlen van Gir en Moebius. Het past niet zo bij Blueberry. Veel personen worden soms wat erg vlak en daardoor onherkenbaar getekend. Máár... het is wel erg mooi!
Conclusie: de 'oudjes' doen het nog best. We wachten weer in spanning af! Wie voelt het drama in het volgende deel immers niet hangen...?

(M.D.)

Willem. ***Fred Fallo staat op springen.*** **Uitg. De Harmonie / Drukwerk. Amsterdam.** ***f*** **12,50.**

Als er iemand een voorvechter is geweest van de gedachte dat een gave tekentechniek geen voorwaarde hoeft te zijn voor een goede strip is het wel Willem (Bernard Holtrop) geweest. Vanaf zijn eerste strip Billy the Kid zo'n twaalf jaar geleden heeft hij met zijn onbeholpen tekenwerk een maximum aan zeggingskracht weten te bereiken. Mede dankzij het onconventionele karakter van zijn strips werd hij als eerste Nederlander in de gelegenheid gesteld in bekende Franse tijdschriften te publiceren. Ook daar ging hij door met datgene waar hij zich in Nederland een grootmeester getoond had: het op stang jagen van autoriteiten en het continue doorbreken van taboes. Bekend in dit verband is zijn tekening van koningin Juliana die als een prostituee achter een raam zit met voor haar een prijskaartje (het bedrag dat zij jaarlijks van de Nederlandse regering/-bevolking krijgt). Maar ook zijn in Frankrijk verschenen (niet vertaalde) 'aventures de Prince Bernhard' over de Lockheed-affaire veroorzaakte hier de nodige beroering.
In Fred Fallo staat op springen gaat Willem er op ouderwetse wijze tegenaan. Niets of niemand wordt gespaard.

Gevoelens worden niet ontzien en wie een zwakke maag heeft kan beter een andere strip gaan lezen. Op zwarthumoristische wijze tekent Willem een absurde wereld waarin sex en martelingen hoge ogen gooien. De meest smakeloze en uitgezakte mensen bevechten en neuken elkaar en of je het nu onder de noemer 'Liefde' of 'verrotting' en 'dood' zet, het resultaat is hetzelfde: de mensen denken alleen aan hun eigen belangen en voor een scheet en een knikker vermoorden ze elkaar.
Hoofdpersonen in deze, haast op George Grosz geïnspireerde, wereld zijn de vrouwenjager Fred Fallo en de detective Daan van Dalen, de domme neef van Dick van Dalen. Zij hollen sex- en machtsbelust rond in een controversiële wereld die door Willem af en toe voorzien wordt van politieke kanttekeningen. In het verhaal 'Fred Fallo, hotelrat' zien we midden in een luxe hotel waar een volgevreten naakte miljonairsvrouw uit Fred Fallo's koffer rolt, een zwarte agent van de Zuidafrikaanse politie tevoorschijn springen die de vrouw toebijt: 'Deze vrouw draagt diamanten die door Zuidafrikaanse dwangarbeiders gedolven zijn. Het werk werd onderbetaald, zodat we nu alles terugvorderen.' Vergeleken met vroeger zijn deze momenten echter spaarzaam. In Willems werk staan nog steeds die situaties centraal waar mensen niet zonder hun wenkbrauwen te fronsen en diep adem te halen over spreken: Fred Fallo die platjes heeft, hongerige kinderen die Fallo aftuigen, vrouwen die elektrische martelstuigen op borsten en vagina gemonteerd krijgen. Het zijn de keiharde scènes waar ook de undergroundtekenaars uit de jaren zeventig patent op hadden.
Het is een wereld waar je niet vrolijker van wordt. Het is bovendien een wereld waar de mensen doorgaans liever niet over praten maar het zou een ontkenning van de feiten zijn als je het bestaan van deze wereld zou ontkennen. Alleen heeft Willem het *alleen* maar over deze minder prettige kanten. Dat maakt dat je als striplezer een kwaadaardig journaal dat de hele avond duurt zit te lezen, zonder een moment ontspanning en dat is toch iets teveel van het goede. Een nadeel is bovendien dat Willem zich nauwelijks meer vernieuwt en dat alle gruwelijkheden en geslachtsdelen in zijn strips langzamerhand een zekere gewenning en verveling veroorzaken. Doodzonde, voor een man die nog steeds beter dan wie ook in staat is te shockeren. Bij wat meer beperking zouden de voltreffers dubbel zo hard aankomen.

(K.d.B.)

Willemen: ***Politieke tekeningen.*** **Pegasus, Amsterdam, 1980. 129 bladzijden. Prijs:** ***f*** **21,—.**

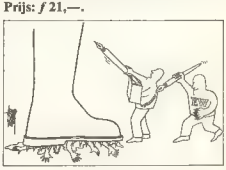

Titel, inleiding en flaptekst van de gebundelde kartoens van Kees Willemen benadrukken met zoveel woorden dat Willemen *tekenaar* is. Wat daar achter zit is niet duidelijk; er wordt een aspekt van Willemens werk benadrukt dat geen verduidelijking behoeft. Sterker nog, dit aspekt is bij Willemen ondergeschikt aan hetgeen hij wil laten zien en betoogt; zijn grafische kwaliteiten zijn ondergeschikt aan en wellicht beperkt door de boodschap die hij uitdraagt. Willemen tekent niet mooi, niet virtuoos, maar in dienst van zijn boodschap, misschien zelfs eerder met beperkte middelen dan met bewuste inperking van zijn mogelijkheden. Daarmee wil ik niet beweren dat 'lelijke' tekenstijl van Willemen ook geheel onbewust is – in deze bundel zijn verschillende voorbeelden van zijn grafische kunnen te vinden – feit is wel dat zijn tekeningen een geheel eigen stijl hebben, die prikkelt. Willemens stijl èn stellingname (hij is politiek tekenaar van *De Waarheid*) leidden vorig jaar in *Elseviers Weekblad* tot de beschuldiging dat hij het medelijden pornografisch uitbuit. Terecht heeft toen een groot aantal kartoenisten de zijde van Willemen gekozen (zie ook de prent van Arend van Dam op deze pagina), omdat *Elseviers Weekblad* vorm en inhoud van Willemens werk dooreen haalde. Als zodanig is dat eerder als een kompliment op te vatten: inhoud en vorm zo nauw op elkaar laten aansluiten, dat wijst op groot talent.

(H.B.)

Milton Caniff. ***Steve Canyon and Company.*** **Tempo Books (17058-2), New York. Importeur: Real Free Press, Amsterdam. Prijs: *f* 5,50.**

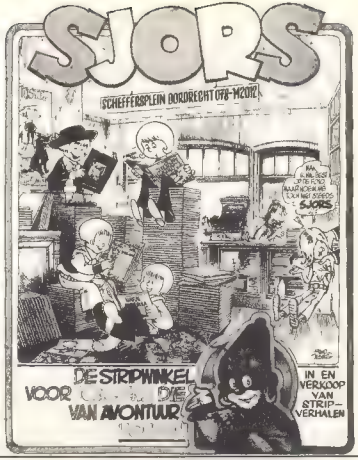

Op 13 januari 1947 introduceerde Milton Caniff zijn nieuwe stripheld Steve Canyon. Dankzij Caniff's vorige suksesstrip Terry and the Pirates, kon Caniff zijn nieuwe strip in de voorverkoop al aan 125 kranten slijten, een aantal dat gestadig groeide en momenteel tot boven de 600 gestegen is. In de loop der jaren heeft Caniff een grote hoeveelheid assistenten versleten die hem hielpen de loodzware geestelijke belasting die een dagstrip met zich meebrengt enigszins te verlichten. In deze bundel, waarin 2 strips uit 1978 zijn opgenomen, is dat goed te merken. De oude ingrediënten in de strip wereldberoemd maakten zijn nog wel aanwezig maar de avonturen die de Oriënt, de dreigende schaduwen en de wrede Oosterlingen zijn verplichte nummers geworden. Het is verworden tot een plichtmatig maar degelijk stuk vakwerk. In het eerste verhaal reist Steve Canyon naar aanleiding van een telexfoto waarop hij zijn spoorloos verdwenen vrouw Summer meent te herkennen naar Langapora. Bijgestaan door reporter Johnny Mink begint hij aan een speurtocht door de geheimzinnige steden van Azië. Het toeval brengt Canyon bij zijn ex-vriendin Mizzou die als secretaresse in dienst is bij de aan grootheidswaanzin lijdende Mr. Nu (qua uiterlijk en ambitie het evenbeeld van Yul Brynner in The King and I). Na talloze wederwaardigheden waarin mooie mysterieuze vrouwen een belangrijke rol spelen weet Canyon haar te bevrijden. Hij moet zijn speurtocht opgeven en reist naar huis. Tijdens een tussenlanding in Hong Kong (hiermee begint het 2e verhaal) wordt Canyon gekidnapped door Chinese agenten die denken dat hij een Russische spion is met de opdracht te infiltreren en het culturele programma te saboteren. De vrouwelijke agente Jo wordt verliefd op Canyon. Ze past acupunctuur op hem toe waardoor hij het gehele verdere verhaal door buiten kennis blijft. Als een dode klomp vlees sjouwt men met hem rond. Hij merkt niets van de intriges, ontvoeringen, achtervolgingen en moorden om hem heen. Hij komt pas bij in een ziekenhuis als alle partijen grondig met elkaar hebben afgerekend. Deze onderkoelde humor is nieuw in de strip. De held als volslagen *afwezige anti-held*. Prima, maar helaas niet voor herhaling vatbaar.

(K.d.B.) ■

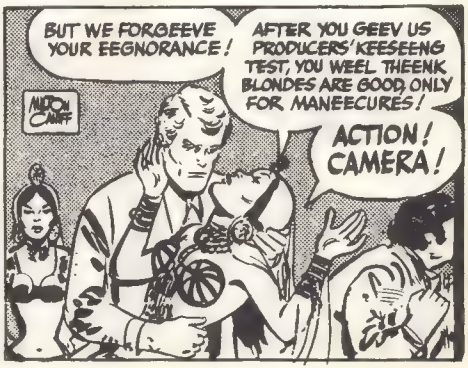
BUT WE FORGEEVE YOUR EEGNORANCE!
AFTER YOU GEEV US PRODUCERS' KEESEENG TEST, YOU WEEL THEENK BLONDES ARE GOOD ONLY FOR MANEECURES!
MILTON CANIFF
ACTION! CAMERA!

MIRROR FEATURES present ROMEO BROWN

World rights reserved — Daily Mirror Newspapers, Ltd.

VERTALING: HEINJE WEESSELING
LETTERING: ERIJST POMMEREL

HET VERMISTE TESTAMENT
DE SHACKLETON BALLETSCHOOL IS GEVESTIGD IN EEN PRACHTIG OUD HERENHUIS IN SURREY
HET IS ZES WEKEN GELEDEN DAT MENEER SHACKLETON OVERLEED - EEN GROOT VERLIES VOOR DE SCHOOL!
EN VOOR JOU, BETSY! H... DE GOUVERNANTE JE ALS ZIJN DOCHTER - WAT ZAL ER NU MET DE SCHOOLGEBEUREN?
HIJ WAS GEK OP BALLET - HIJ ZEI ME DAT HIJ EEN TESTAMENT HAD GEMAAKT, WAARIN HIJ AL ZIJN GELD AAN DE SCHOOL NALAAT.
ZEG EENS, BETSY, IS HET MOGELIJK DAT MENEER SHACKLETON'S TESTAMENT NIET IS TE VINDEN? MISSCHIEN MAAKTE HIJ, DE OUDEN
IK WEET HET ZEKER!
DE DAG ERNA HEEFT HIJ HET AL ZIJN GELD AAN DE SCHOOL GAAN BEHEREN! - MAAR WE KUNNEN HET TESTAMENT NIET VINDEN!
WAT GEBEURT ER ALS HET NOOIT WORDT GEVONDEN?
IK MOET ER NIET AAN DENKEN!
HET GELD GAAT AUTOMATISCH NAAR ZIJN NAASTE KAM LIEVE EEN NICHT. WE WOON BRAIN!
ZE SCHREEF ME ZE VANDAAG KOMT!
'S MIDDAGS
MEVROUW BRAIN, MOGE U, JUFFROUW BETSY
LAAT HAAR BINNEN, JANICE!
DUS JIJ BENT BETSY, DE BALLERINA WAAR OOM SPRAK VAAK OVER JE!
JIJ, BEHEERT DUS DEZE CHIQUE DANSSCHOOL. DIE MIJN OOM IS BEGONNEN - IK DENK NIET DAT IK HEM ZAL VOORZETTEN ALS HET GELD EENMAAL VAN MIJ IS - IK GA 'Y NIET AAN DIT SOORT DINGEN VERSPILLEN!
IN ZIJN TESTAMENT HEEFT UW OOM ZIJN GELD AAN DE SCHOOL NAGELATEN.
HET IS NOG NIET BOVEN WATER - DUS IK KRIJG HET GELD!
IK WEET ZEKER DAT HET TESTAMENT ERGENS IN DIT HUIS LIGT.
VOLGENS MIJ STIEREN OOM ZIJNDE EEN LAATSTE WIL NA IS LATEN EN K BEN ZIJN ENIGE ERF GENAAM!
ZELFS ALS ER EEN BESTOND HEB IK HET GEVOEL DAT JIJ HEM NOOIT ZULT VINDEN! TOT STUK!
IK HEB PROFESSIONELE HULP NODIG OM HET TE VINDEN - KIJK, ROMEO BROWN!
HEEFT U TIJD OM EEN OPDRACHT TE AANVAARDEN, MENEER BROWN? OH, WAT FIJN - TOT MORGENOCHTEND DAN.

DE VOLGENDE DAG ONTMOET ROMEO BETSY BLAKE
WEET U HEEL ZEKER DAT MENEER SHACKLETON DAT TESTAMENT SCHREEF ?
JA ! HIJ VERTELDE HET MIJ ZELF !
HET WAS EEN VREEMDE MAN - HM, MOET HET HEBBEN VERSTOPT ! ALS HET NIET WORDT GEVONDEN GAAT HET GELD NAAR Z'N NICHT DIE DE SCHOOL MOET OPHEFFEN !
HIJ HAD ALLES OVER VOOR DEZE SCHOOL GEDAN HT, HIJ WILDE HEM LATEN VOORTBESTAAN !
DETECTIVES ZIJN ZO SLIM, U ZULT VAST EN ZEKER HET TESTAMENT VINDEN. NEEM ALSTUBLIEFT DEZE ZAAK IN HANDEN !
IK ZAL M'N BEST DOEN
ROMEO BEGINT DIRECT TE ZOEKEN NAAR HET VERMOEDE TESTAMENT.
IK ZAL MAAR BEGINNEN BIJ DE STUDEERKAMER
WAAR ZOU HET LIGGEN ?
GOEDE MORGEN, MENEER DE DETECTIVE
IK WEET WIE U BENT ! MAAR LAAT MIJ U EEN DING VERTELLEN ! M'N OOM MAAKTE NOOIT TESTAMENT AF ! HIJ ZIJN GELD EN HET PRIVE ONDER DE SCHOOL OP
IK ZIE U NOG WEL HET SPIJT ME DAT IK U GEEN SUCCES KAN WENSEN !
HUM - DUS BETSY LAAT EEN DETECTIVE NAAR HET TESTAMENT ZOEKEN
HET BETEKENT DAT ZE DENKT DAT HET TESTAMENT IN DIT HUIS IS VERSTOPT ! HET WORDT TIJD DAT IK ZELF EENS GA RONDSNUFFELEN !
ALS DIE JUF HET TESTAMENT EERDER VINDT DAN IK, ZITTEN WE IN DE BOOT ! IK MOET HET VINDEN !
PARDON, MENEER ! IK DACHT DAT ER NIEMAND IN DE KAMER WAS !
SORRY, MENEER, IK WIST NIET DAT HIER IEMAND WAS ! IK KOM HIER ZO WEL SCHOONMAKEN !
NEE, NEE, GA U GANG ! GEEN BEZWAAR !
BEDANKT ! IK HOOP DAT U HET TESTAMENT VINDT !
HUH ?! ZEG, WEET IEDEREEN IN DIT HUIS WAAROOR IK HIER BEN ?
KENNELIJK ! WE HOPEN VOOR JUFFROUW BETSY DAT U 'T VINDT - ZE IS ER ZO AARDIG.
DUS IEDEREEN WEET DAT DAT TESTAMENT WORDT VERMIST
JA ! MENEER SHACKLETON WAS HAT EXCENTRIEK !
HIJ WAS ALTIJD BANG IETS KWIJT TE RAKEN EN STOPTE PAPIEREN OP DE GEKSTE PLAATSEN WEG OM ZE TERUG TE KUNNEN VINDEN !
DAT KLINK ZEER EXCENTRIEK - VERTEL DOOR
TJA, IK HEB HEM BIJVOORBEELD EEN BELANGRIJKE BRIEF DEN WEG-GESTOPPEN ACHTER EEN SCHILDERIJ !

MENEER SHACKLETON HAD DE GEMONDTE PINDEN OP DE BANKJE PLAATSEN TE VER-BERGEN.
ZELFS SCHILDERIJEN, NIET?
IK GA EEK SCHILDEN IN DIT HUIS VAN DE MUUR KALEN - OM TE BEGIN-NEN DEZE HIER.
OH, WAT OPWINDEND!
GOH!! WAT WEET JIJ ALLEMAAL? ER ZIT HIER EEN ENVELOP ACHTER GEPLAKT!
KIJK! ER ZIT EEN ENVELOP ACHTER DIT SCHILDERIJ GEPLAKT!
STEL JE EENS VOOR DAT DIT HET TESTAMENT ZOU ZIJN
VLUG, ZEG OP, IS DAT ?
NEE HET IS EEN OUDE, ONBETAALDE REKENING!
LAAT NIET METEEN UW HOOFD HANGEN! HET ZOU EEN WONDER ZIJN ALS U HIER ZO MAKKELIJK VOND!
U HEBT GELIJK!
NU GA IK VLUG VERDER MET SCHOONMAKEN, ANDERS KRIJG IK BEDANKT VOOR UW HULP!
GRAAG GEDAAN, ALS U ME NOGMS HEBT, IK HEB JANICE!
EN NU GA IK EEK STUKJE PAPIER DAT IK IN DIT HUIS KAN VINDEN, POOZE ZOEKEN!
EN ALS MIJ EEN OF ANDER GEK PLEKJE TE BINNEN SCHIET, LAAT IK HET U WETEN!
DE BALLETLESSEN GAAN DOOR.
EEN HALF UUR PAUZE, MEISJES. IK MOET OP MIJN KAMER EEN PAAR BRIEVEN SCHRIJVEN.
BEDANKT JUFFROUW BETSY
ROMEO WORSTELT ZICH SYSTEMATISCH DOOR EEK STUKJE PAPIER
ALLES WAT IK TOT NU TOE AAN DE WEET BEN GEKOMEN, IS DAT HIJ AL ZIJN REKENINGEN BETAALDE!
MENEER BROWN!
MENEER BROWN, VLUG!! ER IS EEN INBREKER IN MIJN KAMER!
EEN INBREKER IN UW KAMER? WEET U DAT ZEKER?
JA! MIJN HELE KAMER UITGEVOERD HOOP EN IK HOORDE IETS IN MIJN KLEREN-KAST!
IK KREEG EEN INGEVING. IK PROBEERDE DE SLEUTEL OM EN SLOOT HEM OP
DAT IS KNAP, BESTE MEID! HIER BLIJVEN - IK GA MIJN REVOLVER HALEN!
ZO DAN! ALTIJD BIJ DE HAND VOOR NOODGEVALLEN! EN IK WEET HOE JE HEM MOET GEBRUIKEN!

wordt vervolgd

Nieuws

Nieuwsredaktie: Har Brok en Hans van den Boom.

Bijdragen voor deze rubriek in de vorm van folders, knipsels, recensie-exemplaren, fondslijsten, brieven enzovoorts graag naar het **redaktiesekretariaat, Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam.**
De bijdragen in de Nieuwsrubriek zijn, voor zover niet door anderen ondertekend, samengesteld door de nieuwsredaktie

---

ALGEMEEN!

De Slegte
Bijna spektakulair in prijs is het nieuwe stripaanbod dat we bij De Slegte (in Amsterdam) aantroffen: de Franse Losfelduitgave van *Barbarella* door Jean Claude Forest uit 1968 voor *f* 2,95, de Franse SERG-uitgave van *Drago* door Burne Hogarth voor *f* 6,95 en van dezelfde uitgever en auteur *Miracle Jones* voor *f* 6,90, de vierkleuren SERG-uitgave van Winsor Mc Cay's *Le petit Sammy Eternue* (Little Sammy Sneeze) voor eveneens *f* 6,90 en de Lolystrip van Pichard voor *f* 7,90. Met tranen in de ogen vermelden we tenslotte de eerste 2 delen van de *Encyclopédie de la Bande Dessinée* (A-D) door Couperie, Filippini en Molitterni, *samen* voor *f* 12,90. Wij hadden er in 1974 bijna *f* 90,— voor betaald!

Wout
Verschenen bij Wout de eerste drie delen van *Doorije Stoor* door Wallace Wood, bekend in zwart-wit uit *Gummi*, maar nu in full-color en in de onvermijdelijke 'beperkte oplage'. In dit geval bedraagt de prijs per deel *f* 50,— (giro 4053546 tnv. Wout, van Wouwstraat 126 te Amsterdam).

Stripdag Turnhout
Op 6 juni 1981 vindt in Turnhout in verband met de uitreiking van de Stripgidsprijs de tweede stripdag plaats. Plaats van handeling: Cultureel Centrum De Warande Programma: Tentoonstellingen rond Jean-Pol, winnaar van Strip gidsprijs 1980, Georges Smits, als Ercola-tekenaar bekend uit *Hitweek*/*Aloha*, en kaartspellen. Aangekondigd wordt voorts een symposion rond het thema Strips en Onderwijs, gelegenheidsuitgaven, dia-, video- en filmmontages, enz. Inlichtingen: J. Smet, Meirgorenstraat 63 te 2300 Turnhout-België.

Knudde
Inmiddels in aansluiting op de landelijke pers melden we dat Toon van Driel onderscheiden is met de Silver Award voor zijn TV-tekenfilmpjes van S.V. Knudde voor de AVRO Inmiddels worden deze animaties uitgezonden in Brazilië, Skandinavië, Frankrijk, West-Duitsland, Oostenrijk, Italië, Spanje, Canada en Wallonië Er en werk zat dus voor Van Driel. Desondanks ambieert hij naar we vernamen een geheel nieuw projekt met Andrè van Dun ('is óók een eenvoudige jongen... ook creatief... een fan van mij.... óók een jongen die elke dag twijfelt aan zijn prestaties' aldus de *Leeuwarder Courant*). Dat moet lukken (ook kommerscel. HB).

Wereldkartoenale Knokke-Heist
Op 20 juni wordt geopend de Wereldkartoenale in Knokke Heist, een manifestatie met geldprijzen voor kartoenisten, kartoenuitgevers en speciaal Belgische auteurs.

Een gedetailleerd programma afdrukken is op deze plaats niet mogelijk, laat staan de wedstrijdvoorwaarden. Inlichtingen zijn echter te bekomen op het adres: Scharpoord, Meerlaan 32, B-8300 Knokke-Heist (België) en eventueel bij ons (tel: 020-250975, vragen naar Brok). De inzendtermijn zal gezien de vertraging ontstaan bij een reorganisatie bij onze uitgever, zeer krap zijn. Haast is dus geboden, ook voor stripbladen, die op een begeleidende tentoonstelling vertegenwoordigd kunnen zijn, en ook voor uitgevers van kartoens.

Kapitein Rob
Sinds eind vorig jaar is Amsterdam een stripzaak rijker, waarin Rob de Nijs zijn in 20 jaar opgebouwde antikwarische strips verkoopt en uiteraard ook nieuwe. Deze stripwinkel Kapitein Rob is gevestigd op de Tweede Egelantiersdwarsstraat 8 (telefoon 020-223869) en dagelijks geopend behalve 's maandags. Via een strippenkaartsysteem krijgen klanten elke elfde aankoop gratis.

Archéologie
In de Nieuwsrubriek uit nr. 138 maakten we melding van de uitgave *Archéologue, histoire de l'art et bande dessinée*. Deze uitgave kan in tegenstelling tot het daar gestelde uitsluitend besteld worden bij Dr. G. Trizna, Institut supérieur d'Archéologie et d'Histoire d'Art, Collège Erasme, Place Blaise Pascal 1, B 1348 Louvain-La-Neuve te België. Het verschuldigde bedrag dient overgemaakt te worden op rekening nr. 000-0763399-09.

(M " d G.)

Stropdassen Kuifje
Alleen te koop bij Stripantikwariaat Lambiek een achttal verschillende stropdassen met afbeeldingen uit de strip Kuifje. De prijs (*f* 75,—) is niet gering – men zou er zich een aardige Kuifjeplusfour voor kunnen aanschaffen – maar daar staat tegenover dat ze handgeschilderd zijn en dus uniek en bovendien waseht.

Ruilbeurzen Richard
De traditionele ruilbeurzen van Stripantikwariaat Richard in Amsterdam zullen dit jaar plaats vinden op 8 februari, 8 maart, 12 april, 13 september, 11 oktober en 8 november. Plaats van handeling: Rombout Hogerbeetsstraat 109 te bereiken vanaf het Centraal Station met bus 33 (GVB), bus 5, 25 en 45 (CN) en vanaf het Amstelstation met tram 12: uitstappen bij halte Hugo de Grootplein. Aanvang steeds 10.30 uur, toegang *f* 2,50 (inklusief een konsumptie). Op deze beurzen worden ook een aantal tekenaars uitgenodigd. Nader nieuws bij Richard, Rombout Hogerbeetsstraat 78, Amsterdam (020-842923).

Piaderlèots
Les ponderléots de Castafiore, waarover we een kryptische mededeling plaatsten in nr. 142, blijkt een vertaling in Doorniks dialekt van *De Juwelen van Bianca Castafiore* met een woordenlijst. Het werd door Casterman uitgegeven ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan en kost BF 150. De link Doornik Tournai, waar Casterman gevestigd is, kunt u zelf wel leggen. Een deel van de opbrengst komt ten goede van het gehandicapte kind. De eerste druk van 10.000 stuks is uitverkocht, de tweede druk is ter perse.

(M.v.d G.)

Filmnieuws
Er komt een *Heavy Metal*-film, een hoofdzakelijk Canadese produktie In deze animatiefilm zullen onder andere gebruikt worden *Den* van Richard Corben, *Captain Sternn* van Wrightson, maar ook werk van Bilal en Caza Medewerkers aan de film zijn o.a. Mike Ploog en Chris Achilleos
Voor een nieuwe Supermanfilm heeft Chris Reeve inmiddels al een kontrakt getekend van 3 miljoen dollar!

Mini Kuifje
Ter gelegenheid van de jaarwisseling bracht Hergé een herdruk van Tintin au Pays des Soviets uit op zakagendaformaat (7½ × 10 cm.). Het gaat hier om een herdruk van de uitgave uit 1930, waarin de later door Matla ontdekte plaat nà blz. 97 ontbreekt. Het boekje is verzonden aan vrienden en kennissen en dat moeten er heel wat zijn, want de oplage telt 1500 eksemplaren

Tekenfilmboeken
Over Amerikaanse tekenfilms verschenen onlangs de volgende uitgaven
- Leonard Maltin: *Of Mice and Magic; A History of American Animated Film*. Uitgeverij McGraw-Hill Book Company, prijs $ 24.95 (470 bladzijden, hardcover);
  Danny en Gerald Peary (eds.): *The American Animated Cartoon, a critical anthology*. Uitgeverij E.P. Dutton, prijs $ 10.95 (310 bladzijden, paperback);
- *Snow White and the Seven Dwarfs* als Deluxe Art Book met 400 nooit eerder gepubliceerde kunstwerkjes uit de Disney Studio-archieven. In elk boek zijn 4 zog. 'serigraphs'

opgenomen. In luxe cassette (even ademhalen) $ 200.00. Een gewone uitgave is echter te krijgen voor $ 29.95.

(J.D.)

C.E.D.O.C.I.

Bovenstaande afkorting staat voor het Centre d'Etude et de Documentation sur l'Image (3e Section: Littérature graphique). Het centrum is gevestigd in de Bibliothèque Municipale, 38 Rue du 141me R.I.A., te 13331 Marseille Cedex 3, France. De bibliothekaris J.C. Faur verzoekt om aanbiedingen van ingebonden stripbladen, standaardwerken en stripvakbladen. Tegen betaling uiteraard, maar gratis mag ook. Meldt uw aanbieding aan J.C. Faur met inhoud- en eventueel prijsindikatie

Tekenen

In het Cultuuftschrift *Harlekijn* nr. 1 van 1981 een themakatern over Tekenen, dat wil zeggen interviews met Pat Andrea, Peter van Straaten, The Tjong Khing, Stefan Verwey. Voor strip- kartoenliefhebbers de moeite waard, lijkt ons. Losse nummers $/4,25. Administratie: Kerkdijk 11, 3615 BA Westbrock.

Stripgilde

Als het even meezit zal Jan Smet met ingang van dit nummer in een eigen rubriek de Vlaamse strip berichten en deszelfs Stripgilde. Het *SG-Infoblad* nr. 4, melden we voor alle zekerheid, besteedt aandacht aan belastingzaken, de oprichting van het Kultureel Centrum Willy Vandersteen (dat eind 1981 te Antwerpen geopend wordt), aftrekposten, In Memoriams voor Verschuere en Gillain, sociale voorzieningen, materiaalkennis, nieuws, adressen en allerlei. *SG-Infoblad* is uitsluitend verkrijgbaar voor leden. Nederlandse vakbroeders zouden zich moeten wenden tot sekretaris Kris de Saeger, Kapucijnenvoer 123 te Leuven.

Frankie

Bij Van der Veen, uitgever van de *Winschoter Courant* en *De Noord-Ooster*, verscheen *Frankie's handel en wandel in tien verhalen* door Walther Eijkelestam en Willem Grezel. In afleveringen verschenen deze verhalen eerder in genoemde kranten. Het oblonguitgaafje was tot begin januari in de handel, maar wordt nu gebruikt als relatiegeschenk. Van der Veen is gevestigd in Winschoten (postbus 170).

UITGEVERS

Uitgeverij Panda

In december verschenen bij uitgeverij Panda in luxe-uitvoering *Freud en de ontdekking van het onbewuste* door Massimo Mariani en Domenico Tarizzo (gebonden; *f* 45,—), de biografie van Sigmund Freud in stripvorm en *De ring van Honoria* als deel XVIII van de Aventuren van Eric de Noorman door H.G. Kresse dat naast het titelverhaal ook *De laatste slag* bevat (gebonden; *f* 41,—, bij intekening *f* 34,—). In diezelfde maand verscheen eindelijk de *Stripkatalogus 1980/81* door Hans Matla (576 blzz., *f* 39,50). Voorts ook Miranda Blaise deel 1 met de verhalen *La machine* en *De verdwenen geleerde* (*f* 9,90), Corto Maltese deel 3 (Hugo Pratt) met de verhalen *Fortuinzoekers* en *Een meeuw op het strand* (kleur, de gebonden editie kost *f* 16,95) en *Epoxy* door Paul Cuvelier en Jean van Hamme (de gebonden editie kost *f* 16,95). Bij het ter perse gaan van dit nummer bereikten ons ook nog Miranda Blaise deel 2 met de verhalen *De zaak Gabrêl* en *Mister Sun* en de delen 9 en 10 uit de reeks Chick Bill, respektievelijk *Het geheim van de grot* en *Het monster van het meer*. Zie ook onderstaande.

Mondria Uitgevers (1)

Vanaf 1981 opereert Henk Mondria los van Hans Matla in uitgeverij Mondria Uitgevers. Het bestaande fonds van Panda is opgeslitst zonder dat al aangekondigde uitgaven onder tafel verdwijnen. Matla zet onder andere Eric de Noorman, Aram en Miranda Blaise voort, terwijl Mondria zorg draagt voor Panda, Schipbreuk, Pichard, Floc'h en zo meer. Onze indruk is dat Matla zich min of meer richt op de stripantikwariaten en -speciaalzaken, terwijl Mondria zich richt op de minder gespecificeerde boekhandelaren. We houden u op de hoogte.

Lombard/Albracht

Nieuwe uitgaven zijn *Sheriff te koop* in de Chick Billreeks van Tibet, nu eindelijk in albumvorm, *De eerste jachten* door Derib (Buddy Longway 9), *De helse corrida* door Denayer/Duchâteau (De Mokkenbrakers, pardon De Brokkenmakers 5), *Operatie Wolf* door Vernes en Corra (Bob Marane), *Ver van Tirol* door Turk en De Groot (Robin Hoed 4).

Semic

De bewerking van Luis Bermejo van Tolkiens *In de ban van de ring* is voorlopig afgesloten met de verschijning van het derde deel. Nog in februari verschijnt het 105 bladzijden tellende Corbenbeek met verhalen uit *Creepy*.

Marvel

Het Daredevil (Durfal)-Drugverhaal *Angel Dust* is vanwege moeilijkheden met de Comics Code niet verschenen. Mogelijk zal het nu verschijnen als magazine of in een door Marvel geplande albumreeks. Deze albumreeks, in kleuren en op zwaarder papier, is speciaal bedoeld voor de echte stripliefhebbers. Voorlopig verdere programma voor de albums. *Death of Captain Marvel* door Jim Starlin, *Elric* (Michael Moorcock) door Roy Thomas en Craig Russell, *The prisoner* door Gil Kane en Jack Kirby, *Metamorphosis Odyssey* door Jim Starlin. Andere plannen van Marvel om de liefhebbers te gerieven zijn:

- het uitbrengen van de nummer één 'collectors items' van nieuwe comicseries in beperkte oplagen, die alleen via speciaalzaken verkocht worden. Eerste titel waarvoor dat geldt is *The Dazzler*;
- het uitbrengen van superheldenverhalen in een wat duurzamer vorm onder de titel *Marvel Showcase* (dikker papier en omslag en prijs $ 1 00). Vooral het werk van zgn. 'fan-favorites' als Michael Golden, Dave Cockrum, John Byrne, Walt Simonson, Marshall Rogers, Bill Sienkiewicz en anderen zal hierin verschijnen. Mogelijk zal er ook een bewerking van Roy Thomas en Gil Kane van Rudyard Kiplings *Jungle Book* in verschijnen;
- het uitbrengen van een nieuw magazine naast *Epic Illustrated* met meer verhalen in kleur. Neal Adams heeft tot nu toe enige voorbereidende werkzaamheden verricht; *Epic* zelf zal voortaan 6 in plaats van 4 maal per jaar verschijnen. Er zal o.a. een bewerking van Larry Nivens *There's a wolf in my Time Machine* in verschijnen;
- De al genoemde Gil Kane zal mogelijk een nieuw kontrakt met Marvel aangaan onder meer voor het tekenen van *Conan*. Hij heeft echter ook een afspraak met Greg voor een verhaal in *Kuifje*weekblad, waarin al eerder werk van hem verscheen.

(J.D.)

Brabantie Nostra

Uit betrouwbare bron vernemen we dat bij deze uitgever in de loop van dit jaar uniek werk van De Moor te verwachten is, *Lustige Kapoentjes* naar men fluistert, niet aangekondigd maar broodnodig lijkt ons de bundeling in boekvorm van Smets aan Marc Sleen gewijde Stripgidsnummers. De bundeling van Broks *Kuifje-index* is inmiddels uitverkocht.

Mondria Uitgevers (2)

Bij het ter perse gaan van dit nummer kregen we meer informatie over het fonds van deze nieuwe uitgeverij. Naast de al bestaande reeksen en uitgaven, voorheen bij Uitgeverij Panda, brengt Mondria *Toverlantaarn* van Crepax, *Rendez-vous in Sevenoaks* èn *Dossier Harding* van Floc'h/Rivière, *De Herhermenging* en *Het veldwachterseiland* van Fred (Philémon deel 1 en 2), *Eloy* van Pallacios, de tweede episode van *De Fabriek* door Pichard, voor zover nu bekend. Kort

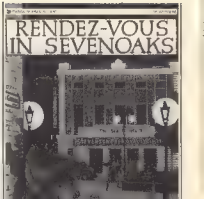

samengevat bestaat Mondria's uit Panda afgesplitste fonds verder uit: Schipbreuk, Barbe, Serre, de Bom melstudies en -bibliografie, Chick Bill en Panda, de strip wel te verstaan.

Dupuis

In het tweede kwartaal van dit jaar kondigt Dupuis aan:

- *Voetbal is oorlog* door Rinus Michels, pardon, door Berck/-Cauvin (Sammy nr. 14);
- *Grand Canyon/Kinderroof* door Piroton/Tillieux (Jess Long nr. 6);
- *De dood loert onder water* door Paape/Charlier (Flip Flink nr. 8);
- *Dag en nacht* door Kox/Cauvin (eerste deel van de reeks Agent 212);
- *Zoef voelt zich bedreigd* door Jidéhem/Vicq (Sophie nr. 4);
- Retro Sophie door Jidéhem (5 korte Sophieverhalen onder nr. 16);
- *De begraven maan* door Ramaioli/Durand (De Franse Indiaan nr. 2)
- *Het bronzen zwaard* in de reeks Timoer als nr. 4;
- *Geharrewar tussen Pieter Pook en Molleke* door Franquin en Delporte in de nieuwe reeks Debuut nr. 1;
- *Snoesje en de bijen* door Machérot (Snoesje nr. 3);
- *De schuwe planeet* door Lacroix/Genin (Yann nr. 3);
- *El Padre* door Lambil/Cauvin (inderdaad, De Blauwbloezen nr. 17);
- *Lui van een andere wereld* door Jacques Devos (SF-strips als nr 5 in de reeks Het Beste Uit Robbedoes);

Per album *f* 5,95, fullcolour and softcover.

Oberon

Week van 2 februari.

Olac 3, *Het Verraad*, door Don Lawrence en Carlos Roume. Eerder verschenen in *Sjors*. 52 blzz.; Oscar en Isidoor 2, *De Krans van Vuur*,

door F.A. Breysse. Herdruk van het gelijknamige Spaanse stadalbum (*f* 6,95); Steven Severijn 3, *De Gordel van Smaragd*, door Stoquart en Follet. Steven belandt in Nederlands Indië, dit ondanks het feit dat hij nog steeds probeert naar Amerika te reizen.

Week van 9 februari:

Ringo 1, *Het Goud van Takoma*, door Del Castillo. Een album met drie korte verhalen, die begin zeventiger jaren in *Sjors* stonden. (zie ook het artikel elders in dit nummer); Rob van de Rovers 3, *De Aartstrivalen*, door Tom Tully en David Sque. Engelse voetbalstrips...; Tina dubbelalbum deel 1, door diverse auteurs. Een extra dik album (92 blzz.) met drie eerder in *Tina* gepubliceerde verhalen. Extra duur ook: *f* 7,95.

Week van 16 februari:

Olivier Blunder 16, *Dan liever de lucht in*, door Greg. Geen vervolgverhaal dit keer, maar gewoon prima gags; Eppo 4, *Eppo aan de bak*, door Uco Egmond. (uit *Eppo*); Goofy 5, *Goofy als Frankenstein*, door Disney productions. Bedroevend slecht, zowel qua verhaal als qua tekenwerk; Al Crane 2, *De terugkeer van Al Crane*, door Lauzier en Alexis. Hard Cover *f* 8,95.

Week van 23 februari:

Tina topstrip 27, *Hazel en haar berggeest*, door een onbekende (Engelse of Spaanse) artiest, in 1977 in *Tina* gepubliceerd.

Week van 2 maart:

Niets! (hoe is het mogelijk...)

Week van 9 maart:

Winnetou 1, *Het grote opperhoofd*, door Juan Arranz. Alweer een serie uit de oude *Sjors*-doos. Destijds zorgde deze serie voor vele duizenden nieuwe *Sjors*-abonnementen. 52 blzz.; Pluto 3, door Disney productions. (verhalen uit Donald Duck).

Week van 16 maart:

Billie Turf 17, door diverse tekenaars, met een voorkant van Robert van der Kroft. Eigenlijk deel 2 van een nieuwe reeks, want de eerste 15 delen zijn al jaren en jaren uitverkocht; Donald Duck 20, *Donald Duck als wildeman*. Prima strips van Barks, het voorbeeld van alle Ducktekenaars. 56 blzz.; Tina Topstrip 28, *Stewardess Paula*, door Andries Brandt en Jesus Redondo. Eerder in *Tina* verschenen.

Week van 23 maart:

Archie 2, *De strijd tegen de kruls/In het wilde westen*, door Bert Bus. (uit *Sjors*); Blondie deel 1, door Chic Young. Amerikaanse krantenstrip à la Familie Achterop. Zie ook *Stripschrift* 138 voor meer informatie over deze reeks; Tina lentebook, dik zwart-wit stripboek met Tina-achtige verhalen. 166 blzz., *f* 6,95; Er was eens een voorbijganger 5, *Kermis der onsterfelijken*, door Christin en Bilal. 64 bladzijden, harde kaft, *f* 16,95. Tenzij anders vermeld zijn de albums 48 bladzijden dik en kosten *ze f* 5,95.

FANZINES

Comic Forum

Het 124 bladzijden tellende dubbelnummer 7/8 staat met interviews, bibliografieën en herdrukken uitvoerig stil bij John Cullen Murphy, die na zijn eigen strip Big Ben Bolt in 1970 als tekenaar van Prins Valiant in dienst trad bij Foster en zeer recent deze strip van de nu 88-jarige Foster heeft overgenomen, daarnaast ook bij Derib en bij Uderzo met o.a. de Duitse vertaling van *Obélisc'h*. Eric Suchan vervolgt zijn omvangrijke studie over 'dierenstrips' en ten slotte in dit nummer een bijdrage over Marara en de krantenstrip *James Bond 007* van McLusky. Zoals steeds bevat *Comic Forum* uitvoerig internationaal stripnieuws, recensies, herdrukken (Pratt) en aandacht voor talent van eigen bodem, dit keer voor Klaus Göschl. *Comic Forum* kost DM 6.— (dubbelnummers het dubbele) en is te bestellen op het adres Postfach 125, A-1013 Wien, Oosterrijk. Abonnementen per 4 nummers DM 22.—, per 8 nummers DM 40.—. Alle tot nu toe verschenen nummers zijn nog leverbaar.

Stripspecial

Het (letterlijk) laatste nummer besteedt aandacht aan de Strip2daagse in Breda (sept. '80) en aan Spinneman, met de fraaie titel 'Het gefrustreerde leven van een muurklever'. Daarnaast nieuws en wat kleingoed. Na 8 nummers verdwijnt *Stripspecial* om binnenkort te herrijzen als *Shunt:* 'de etalageruit van de hedendaagse amateurstripwereld'.

Fenomeen

Ook nummer 2 wordt voornamelijk gevuld met wat men noemt amateurstripwerk, waaronder opvalt de tekenaar Bolo (ps. van Barend Lammes?). Dan is er ook nog aandacht voor de Strip2daagse (sept. '80). Met ingang van nr. 3 gaat *Fenomeen* in offset verschijnen: in het komende (dubbel) nummer een interview met Martin Lodewijk met ongepubliceerde platen, een interview met Carry Brugman, afgekeurd stripwerk van Van Haasteren en uiteraard voortzetting van de lopende strip, tesamen 44 blzz. Naar

de redaktie ons meedeelt staat een nauwe samenwerking met *Shunt*, voorheen *Stripspecial*, op het program. Abonnementen per 3 nummers *f* 7,80, per 6 nummers ofwel per jaar *f* 15,50. Redaktieadres: Uitgang 6, 1645 RA Ursem, postgiro: 4165403 tnv. B.J. Lammes Hensbroek.

Shunt

Shunt wordt de opvolger van *Stripspecial* en zal dientengevolge beginnen met nummer 9. *Shunt* wijdt zich geheel aan amateurstriptekenaars met een 3 maandelijkse frekwentie: per nummer 48 bladzijden met harde kaft, per post *f* 5,95. Bij vooruitbetaling te voldoen op postgiro 4379740 tnv. A. van den Heuvel, Lunenburg 18, Veenendaal, met vermelding 'stripboek'.

■

STRIPDIEFSTAL

Tijdens een gratis tentoonstelling in de lokalen van het Universitair Centrum RUCA te Antwerpen werden in de maand december van het vorige jaar vier originelen gestolen van de gagstrip *Pietje* van de hand van Pjotr en Meynen. De bewuste afleveringen, genummerd 167, 168, 173 en 174 vindt u hierbij afgedrukt, zij het dat de tekst van de originelen *in het Engels* gesteld zijn. Bij monde van Eddy Ryssack, voorzitter van het Strip gilde, verzoeken we onze lezers ons zo mogelijk behulpzaam te zijn bij de opsporing-van dit materiaal. Ryssack tekent daarbij aan: 'Het meest wansmakelijke van dit soort stripfanatisme slaat er op dat het hier niet gaat om het werk van een 'rijke en beroemde striptycoon' maar om de prestaties van twee zeer jonge auteurs die door hun moed en inzet het respect van alle kollega's en échte Stripvrienden hebben verworven'. Wij sluiten ons daar gaarne bij aan. Het mes snijdt bovendien aan twee kanten: als dit soort praktijken niet bij de wortel wordt uitgeroeid, zal het niet lang meer duren dat stripauteurs hun werk niet meer ter beschikking stellen. Met dank voor uw (eventueel anonieme) medewerking.

Postriptum

NOPJES
Gedeeltelijk in de nopjes over uw kloeke bespreking zijnde...
Dankje, mijne heren,

Anton Hermus, Utrecht

OPZEGGING
Met het ontvangen van Stripschrift 139/140 en bij het zien van de achterzijde van het blad waar ene Theo van den Boogaard zich zonodig moest uitleven is mij eindelijk pas goed duidelijk geworden van welk laag gehalte het eens zo buitengewoon goede Stripschrift is geworden.
Als men al voor bladvulling dergelijke pseudo-kunstenaars aan het woord laat en ze hele pagina's laat tekenen is dit m.i. een teken dat het Stripschrift niets fatsoenlijks meer te bieden heeft en wens ik derhalve m.i.v. onmiddellijk het Stripschrift niet meer te ontvangen en zeg dus mijn abonnement van Stripschrift op.
Misschien dat uw uitgeverij in de toekomst het Stripschrift zal uitbrengen in de vormgeving waarin het vroeger verscheen met artikelen en herdrukken van *echte* stripverhalen. Van die dag af zal ik weer een abonnement in overweging nemen.

P. W. Terlingen, Nieuwenhagen

KUNSTKWIS
Dinsdag 2 december zond de NCRV weer eens haar kunstkwis uit. En omdat er ook een stripkenner mee zou doen, heb ik ook maar eens gekeken.
Nou ik moet wel zeggen dat ik vragen had verwacht, die op een hoger peil stonden! Har Brok maakte het wel erg makkelijk! Maar blijkbaar nog veel te moeilijk voor de kandidaat, die slechts één vraag wist! Har Brok moet wel een sterk hart hebben, dat-ie dit overleefd heeft! Als je nagaat dat die jongen op de vraag wie er nog meer ooit eens de strip Sjors en Sjimmie had getekend, behalve Piët, Kruis en Van der Kroft, doodnuchter het antwoord: 'Dat moet de populaire striptekenaar Jaap Vegter zijn' geeft! Ik denk dat alle stripminnende kijkers ook op de grond lagen te stuiteren van de lach. Ik stel voor dat Brok de volgende keer 'moeilijker' vragen bedenkt en dat de NCRV (als ze ooit nog een stripgek in een kwis halen) een wat intelligenter kandidaat zoeken!

Kees Verweij, Utrecht.

Naschrift: Har Brok héét een sterk hart. Hij is overigens alleen verantwoordelijk voor de laatste 5 vragen, die de NCRV selekteerde uit het vijftiental dat hij moest indienen; maar u heeft gelijk, het was een genante vertoning.

(H.B.)

RUILADVERTENTIES

Te koop gevraagd Batman Comics vanaf 1966. Hoge beloning. B. van Noije, Corellistr. 311, Tilburg, 013-562128 na 6 uur. Overd. 432823.

Gevraagd: Tarzan Classics no. 1-2-6-10-11-12-14-15-18-21 t/m 24, 47-52-53-67-69-75-76-142-148-149-151-159-160-163-164-166 t/m 171-182-183-190-202-206-221-230-231-234. Tevens: Ath en Van Ditmar Tarzan uitgaven. Tel. 070-295167 na 18.00 uur.

Te koop: Prins Valiant in 58 delen compleet Verlag Pollischansky. F. Kamphuis, Pauwenlaan 106, 2566 TM Den Haag, tel. 070-231411.

Te koop Bommels nr. 24-45, 54, 66, 75-101, 103-108, 110, 116-122, 140-145. Tel. 043-623371 na 19 u.

Wij leveren alle buitenlandse stripboeken (ook Engelstalig) met hoge korting.

Nu uit voorraad leverbaar
Wolinski/Pichard; Paulette I & II à *f* 37,50
De avonturen van twee vlotte meisjes
Crepax: Emmanuelle *f* 38,50
Crepax is de Jeroen Bosch onder de striptekenaars.

Deutscher Buchimport, postbus 83, Nieuwegein

De Stripschappagina

MEDEDELINGEN, BERICHTEN & AANBIEDINGEN

Postbus 11335,
1001 GH Amsterdam

Contributie
Met de stripschapskalender 1981 heeft u tevens de jaarlijkse acceptgirokaart voor uw contributie toegezonden gekregen. Voor het geval u hem kwijt mocht zijn geven wij u onderstaand nog even een overzicht van de tarieven 1981. Mogen wij op uw medewerking voor een spoedige overschrijving rekenen?
Lidmaatschap ƒ 20,—; idem incl. abonn. Stripschrift ƒ 53,—.
Leden beneden 15 en boven 65 jaar genieten een reductie van ƒ 5,—.
Ons gironummer is 5.000.000 t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
Mocht uw betaling een nieuwe aanmelding betreffen, wilt u dit dan op uw girostrookje erbij vermelden. U voorkomt hiermede misverstanden bij onze administratie. Tevens wijzen wij u op het feit, dat i.v.m. onze geautomatiseerde administratie enige tijd kan verstrijken voor u de eerste bescheiden ontvangt.

Bestuursverkiezing
Na pakweg 10 jaar is het zover. Wil Soyer heeft het bestuur verlaten. Niet uit onvrede of andere negatieve overwegingen. Nee, gewoon een beetje materiaal-moeheid, andere toekomstperspectieven, werk, gezin, kortom allerlei andere schone dingen in het leven.
Het zou de lengte van dit stuk onnodig opvoeren om alle verdiensten van Wil voor Het Stripschap hier te etaleren. Daarom maar wat fragmenten. Uiteraard begonnen als functionaris; ook nog eens penningmeester geworden. 'Als een bok op de haverkist waarin de kip met gouden eieren zit' hebben we eens iemand horen zeggen. De contributie voor de leden bleef er laag door. Wil was, naar subtiel eigen zeggen, altijd bezig voor de leden en daarna pas voor de vereniging. Sommige leden hebben zich dat nooit zo goed gerealiseerd. Dat stelde Wil wel eens teleur (klassiek telefoontje: 'Waar blijft m'n boekie, ik heb vorige week al overgemaakt'). Hij ging echter altijd weer door met ademhalen, ook al was (en blijft) het vrijwilligerswerk.
Z'n laatste bestuursfunctie was voorzitter. Karakteristiek voor Wil's functioneren binnen het bestuur: remmen, bijsturen, optrekken, berg af gaan (omstreeks 1978) en tenslotte de vereniging weer helpen tegen de berg op te rijden. Dat in grote lijnen.
Meer specifiek verzorgde hij jaren de jaarlijkse kalender, praatte (o.a. samen met Hans Stoovelaar) uw en onze striptas vol, onderhield goeddeels de tijdvretende interne en externe contacten en hielp daar waar nodig. Deze hele hooiberg nam hij vaak op een gebaksvorkje, gezien de beperkte mogelijkheden en middelen van de vereniging. Dat het telkens weer lukte was vooral aan zijn inzet, vindingrijkheid en zelfwerkzaamheid te danken.
We raken hem gelukkig niet helemaal kwijt. Want om met Wil's eigen vocabulaire te spreken: 'niet om het één of ander, maar wat ze ook voor lekkers bedenken, ik blijf het andere erbij doen'.
Wil bedankt!

Voorzitter weg! Dat betekent een zwart gat. Schuiven binnen het bestuur? Iedereen weer inwerken? Het bestuur beveelt daarom de volgende oplossing warm aan. Ieder blijft op z'n bestuurlijke plaats vanwege de gewenst continuïteit en het gat wordt opgevuld door Hans Stoovelaar.
Hans afgelopen voorjaar voor velen als sneeuw voor de zon verdwenen, is na z'n energiecrisis door tintelende baden en (strip-)bladen weer geheel op de been gebracht en monter en fris genoeg om de draad weer op te pakken. Daarom, welkom Hans, maar eigenlijk is hij nooit weggeweest.
Wij stellen u voor:
Hans Stoovelaar, Voorzitter
Marja Overdijk, Secretaris
Theo van Anraad, Penningmeester
Ton Schuringa, Ledenservice
Hennie Wesseling, Evenementen

Meervaart in samenwerking met Het Stripschap
Van 10 t/m 14 maart vindt er in de Meervaart, multifunctioneel centrum aan het Osdorpplein te Amsterdam (lijn 1 vanaf het CS) een strip- en tekenfilmfestival plaats. Tijdens dit festival zal een nieuwe, door Het Stripschap verzorgde tentoonstelling, het levenslicht aanschouwen. Motto daarvan: De ontwikkeling van de Nederlandse strip in de 20e eeuw. Deze tentoonstelling is vooral bedoeld om mensen eens te laten kennis maken met het medium strip, en ze te inspireren tot het lezen van en over strips. Naast deze tentoonstelling is er een keur aan films (o.a. Fritz the Cat, Allegro non Troppo), zijn er workshops (hoe maak ik een strip), komen er tekenaars, zijn er allerhande technische hoogstandjes zoals grootbeeld buitenprojectie op een flatgebouw, komt de groep Radeis en wordt er strip als theatervorm gepresenteerd. Het tekenfilmcircuit biedt naast een serie bekende films ook een alternatief circuit met o.a. Oosteuropees meesterwerk en jute films. Zowel overdag als 's avonds van dinsdag t/m vrijdag.
Vraag een programma aan bij de Meervaart, Osdorpplein 67, 1068 EK Amsterdam, tel. 020-107489.

Nieuw bij de Ledenservice (het werd tijd):

- Ouwe Troep van het duo Gezellig en Leuk. Parodieën op Dick Bos, Donald Duck, Oom Wim. Gezellig en leuk. Een Espee-uitgave van groot formaat. ƒ 15,90.
- De Ironische Man-reeks. Avonturen van Van Agt en Han Gewetensvim, bekend uit Gummi. Ook Espee. ƒ 14,95.
- 't Wist niet dat ik het onder mij had. Tekst: Aart Vermeulen, tekeningen Gerrit de jager en Wim Stevenhagen.
  Bertha Vanderbalpunt, journaliste bij de A t/m Z Gazet, onderzoekt illegale giftafvalstortingen en verdoezelt schandalen! Een uitgave van de stichting voor milieu-edukatie. ƒ 3,50.
- Het Hopmysterie. Een avontuur van Hubert Draadklaver door Peter de Smet. In 1974 in de Nieuwe Revu, nu in boekvorm uitgeven door De Meulder in de Striprofiel Presenteertreeks. Met achterin de ontstaansgeschiedenis van deze strip en ettelijke extra illustraties. ƒ 5,95.
- Fred Fallo staat op springen. Voor de liefhebbers van... Willem, 11 korte verhalen over Fred Fallo en Dick van Dalen, gebundeld door De Harmonie-Drukwerk. ƒ 12,50.
- Rechter Tie is terug. Robert van Gulik en Frits Kloezeman's meesterwerk, uitgegeven bij Loeb in de stijl van de Bommelpockets. Twee verhalen. Het geheim van het landhuis en Het spook van de tempel, met inleiding van Jan Willem van de Wetering. ƒ 17,50.
- Wordt Vervolgd Stripleksikon der lage landen, samengesteld door de familie Kousemaker, is terug in de Ledenservice. Uitgave Het Spectrum, harde kaft. ƒ 46,75.
- Hans Matla's Stripkatalogus 1981/81 is uit. De vierde herziene en uitgebreide druk. Uitgegeven bij Panda. ƒ 39,50.

U kunt al dit fraais bestellen bij Ledenservice Het Stripschap te Amsterdam. Gewoon het verschuldigd bedrag overmaken op postgiro 3291121. Voor leden geldt natuurlijk de gebruikelijke 10% ledenservice-korting.

Stripgalerie Panda

eerste nederlandse stripgalerie

Frederikstraat 955-959, 2514 LJ 's-Gravenhage
(070) 635950*

Geopend van dinsdag–vrijdag van 12 tot 6 uur en zaterdag van 11 tot 5 uur.

Doorlopende verkooptentoonstelling van het originele werk van de beste binnen- en buitenlandse striptekenaars, waaronder

Hergé – Paul Cuvelier – Hans Kresse – Willy Vandersteen – William Vance – Victor Hubinon – Peter Pontiac – Dupa – Bob de Moor – Piet Wijn – Daan Jippes – Fred Julsing – Bert Bus – Willy Lohman – Dick Matena – Tais Teng – e.a.